

Бібліографія.

Ом. Ярославський. Ленінове життя і робота. Переклад І. Дніпровського та П. Пеця. Стор. 309. Ціна 1 карб. 65 коп. Державне Видавн. України. 1924 р.

«Я пишу цю книжку після двох тижнів, як помер Ленін. Я думаю тільки про те, щоб просто і нелукаво розкрити перед робітниками і селянами образ того, до кого линуть мільйони трудящих усіх націй, усіх країн, усього світу»...—так заявляє автор про свої наміри і обставини, що спонукали його написати про Ленінове життя і роботу. Відповідно до теми книжку поділено на три частини: 1) біографічні відомості про Леніна (107 стор.); 2) Робота Ленінова (літературна і політично-організаційна — 96 стор.); і 3) недуга, смерть і похорон Леніна.

Щирість та любов до Леніна б'є з кожного рядка, написаного Ярославським. Він дійсно просто і нелукаво оповідає про життя і роботу Леніна, досить старанно підбравши відповідні статті та спомини близьких до Леніна людей. Те, що Ярославський особисто знав Леніна, зустрічався з ним підчас спільної праці, робить його книжку живою, теплою. В цьому полягає цінність книжки.

Але книжку написано на спіх, і тому подекуди подибуємо в ній неточності, недогляди, кострубуватись (у викладі і думках). Так, наприклад, на стор. 122—123 говориться (про жовтневу революцію): «Пролетаріят забрав у свої руки величезний державний апарат, що правда, розхитаний, зруйнований війною. Великі труднощі впали на нього, та разом з тим міг він, спираючись на цей державний апарат, узятись до нечуваних до цього часу розмірів пропаганди, до проповіді ідеї комунізму по всіх країнах». Складається вражіння, що немов-би пролетаріят дійсно обмежився тим (підчас жовтневої революції, що «захопив» державний апарат царської Росії і «сперся» на нього у своїй роботі, а не розтрощив того апарату до-щенту і не створив нового. З дальших рядків видно, що Ярославський мав на увазі власне не державний апарат, а технічні засоби, матеріальні цінності (друкарські машини, радіо, телеграф то-що), що їх одержав до свого розпорядження пролетаріят і міг ужити для пропаганди.— На стор. 137 читаємо таке: «Марксистський диктатури пролетаріату, а Ленін — практик». Таке уявлення про Леніна — лише практика — дуже поширене, але воно зовсім не відповідає дійсності. Ленін геніальний «практик», але не менш геніальний і теоретик. Про це, між иншим, каже і Н. Бухарін в своїй праці — «Ленін як марксист».

Через те, що праця писалася нашвидку, є багацько повторень. Подекуди виклад носить надто схематичний характер, наприклад, розділи — «Ленін організатор партії», «Ленін і розкріпачення жінок» і инші.

Як водиться, звичайно (лише в українських видавництвах) є в книжці чимало дуже прикрих друкарських помилок. Так, наприклад, на стор. 112 речення: «все залежить від міста і часу» (а треба було — «від місця і часу»); на стор. 121 читаємо, що Цімервальдська Конференція відбулась в 1905 році (в дійсності-ж вона відбулась в 1915 році); на стор. 122 написано, що конференція в Кінталі відбулась в 1906 році (а треба було написати — в 1916 році); на стор. 140-ій читаємо: «викличе спір» (а треба було: «викличе опір»); на стор. 216 — «побіжали» (замість — «побігли»); на стор. 231 читаємо: «наука о к а з а л а с ь безсилою».

Всі ці помилки та недогляди справляють дуже неприємне вражіння.

Загалом-же 4 книжка корисна і потрібна. Читається легко, написана приступно. Дає досить повне уявлення про життя і роботу Леніна.

Коли-б автор заново переглянув і виправив її, а редактори та коректори (українські) зробили таку ласку читачам і випустили книжку без помилок та недоглядів, — книжка була-б бездоганна з усякого погляду.—

П. Христюк.

Ленінові листи до Горького. 1908—1913. Женева—Париж—Краків—Берн—Поронін. З передмовою і примітками Л. Каменєва. Переклав І. Дніпровський. ДВУ 1925. Стор. 129. Ціна 40 коп.

Чепурно видана книжка є одна з книжок, що зв'язана зі смертю Леніна. Це є вклад в велику вже літературу про нього. Листування Леніна з Горьким вже друкувалось («Печать и революция» 1924 III) з цікавою передмовою Каменєва, також у «Ленінському збірнику» (Ленінград 1924). Листування є цінніший матеріал для характеристики адресатів, є цікавіший зразок революційної епістолярної літератури. Остання, на жаль, не видавалась повністю, не була ще, здається, й об'єктом наукових дослідів. Отже, листування Леніна з Горьким, як вже зазначалося в критиці, видано зразково: ми маємо тут цілком перевірені тексти, збагачені архівними та історичними коментаріями, примітками й передмовою. Що-до передмови, то це не є просте вступне слово, тут справжній критичний начерк, хоча і короткий. Без зайвого критичного баласту схарактеризовано характерний стиль, суцільність Ленінових листів, ідейна єдність цих рядків: «що більше вдумуєшся в ці замітки, то більше розумієш, що Леніновими устами промовляє новий історичний шар, що встає до життя і боротьби,—мільйони, для яких необов'язкові жадні встановлені погляди, жадні авторитети... перед нами справжні документи нової пролетарської культури, що твориться її в боротьбі. Тому саме ці листи—військові документи невтомної повсякденної війни нової класи на ідеологічному фронті». І дійсно, ідейна безпощадність є характерна риса ленінових листів. Усі вони пройняті прихильністю до інтересів робітничої класи, духом обурення проти усяких компромісів, хіба коли ці компроміси наві'язувались «революційною доцільністю». Листи—це справжні склепи ленінових афоризмів, думок, практичних формул, висловлених з тим запалом, який, можна погодитись з такою думкою, псмічався у «несамовитого Вісаріона»—Белінського. Справедливо помітив Каменєв у листуванні Леніна зненависть до усього міщанського, міщанства ідейного. Це типово для Ілліча, отже, гадаємо, що може цілком свідомо Ленін поділявся цією зненавистю саме з Горьким, теж заклятущим ворогом того самого міщанства. І чи не тому-ж щиро листувався з Горьким теж ворог проти міщанства—Коцюбинський, який у свій час писав Горькому пророче про загибель старого ладу, через ту саму його гниль, призирство до робочого люду й нікчемність. Цікаво ще одно—Ленін не забуває, що Горький представник письменства й журналістики—і тому ми часто в листуванні подібуємо низку запитань Леніна про справи літератури, журнальні; Ленін рахувався з поглядами Горького й бажав їх знати, отже, його адресатові цікаво було одержати й ленінові критичні думки. А тих чимало розкидано по листуванню і особливо влучні характеристики «Вестника Европы»,—«журналу блаженного, ріденького, нездарного, що служить певним шаром буржуазії, «Русской мысли», «Русского богатства», чи теж блаженьких, чи народницько-кадетських, чи меншовицько-кадетських. І отже Ленін стояв за напрямки у журналах: «журнал без напрямку—річ безглузда, нісенітна, скандальна і шкідлива». Лише він не бачив здатності до доцільних напрямків в Амфітеатрова, Лопатіна та інших. Цікаво й те, що Ленін не раз брався за боротьбу проти «поміток» Горького в його філософських поглядах. І тут яскраво виявляється глибока начитаність Леніна, діалектика, вміння викласти теорію стисло, прозоро... багато змісту в листуванні, й підготовлений читач буде читати його з захопленням; а для малопідготовленого є повні, інший раз цілком вичерпуючі додатки й примітки. Жалко лише те, що не додано хочай-би яких вказівок самого Горького. Це дуже було-б важно, якби ми, завдяки цим вказівкам, знали, чим викликалося ті чи інші рядки, дискусії. Ленін зрідка переказує твердження Горького.

Усі листи в оригіналі Горький передав до Ленінського інституту, й лише деякі з них зберігається у Ленінградській Громадській Бібліотеці. Тексти видано точно.

Переклада зроблено т. Дніпровським дуже добре, не порушено мови, навпаки зберігся стиль навіть ленінського листування. А в таких саме випадках це є найважливіша річ. Книжка потрібна у справі вивчення Леніна, як документ, і видання її українською мовою є річ корисна у справі вивчення ленінізму на Україні. Ціна, коли взяти на увагу розмір книжки та художній зовнішній вигляд, зовсім невелика.

Ів. Єрофіїв.

Н. Н. Попов. Національна політика радянської влади. Стор. 106. Ціна 40 коп. Держ. Вид. України. 1925 р.

«Національна політика радянської влади»—це курс лекцій, що їх викладав Н. Попов на курсах секретарів повіткомів при ЦК РКП.

У 8-ми лекціях подано найпростіші початкові відомості про національне питання в буржуазних державах і про національну політику радянської влади і комуністичної партії, як в межах Союзу радянських республік, так і на зовні. В книжці маємо такі розділи: 1) про значіння національної справи в капіталістичному суспільстві. Нації пануючі і нації пригноблені. Процес історичного розвитку сучасних націй. 2) Національне питання та імперіялізм. Світова імперіялістична війна та її наслідки. 3) Головні форми національного та колоніального утиску. 4) Національна політика Комінтерну та ССРР. Її принципиальні підвалини та зовнішні обставини, в яких її переводиться. 5) Національна політика царського уряду до революції. 6) Національне питання в Лютневій та Жовтневій революції і в наступній війні. 7) Етапи національної політики компартії. Теперешні завдання цієї політики і 8) розв'язування національного питання в радянських республіках.

Для робітників нашого українського низового радянського апарату книжка стане в пригоді, бо хоч і не дасть їм майже нічого нового (чого вони не чули ще) на партійних зборах і радянських з'їздах або (не вчитали в радянській пресі), проте допоможе їм систематизувати, укласти в певний план, отже і краще зрозуміти досить багатий матеріял з царини національного питання, — зміцнити, і так вже досить міцні, їхні позиції в національній справі, зокрема в справі українзації, це з одного боку, а з другого — допоможе краще зорієнтуватись в зовнішній національній політиці комуністичної партії й радянської влади.

Переклад в основі гарний, хоч і є деякі огріхи (наприклад, «уступки» перекладено як «уступи» — стор. 103; вжито «різнити» — замість «розрізняти» — стор. 31; є незграбні речення: — «робітничий клас становить христа (?) головному економічному утискові» — стор. 29; об'єктивний стан, перед яким стоїть Комінтерн та його складу нарізні комуністичні партії» стор. 27). Шриффт чіткий. Коректура уважна.

П. Христюк.

Н. Беер. Всеобщая история социализма и социальной борьбы. Часть IV и V. Перевод с третьего немецкого издания. 1923 г. Укргосиздат. 1924. Ст. 208. Цена 1 р. 35 к.

Автор цієї книжки — відомий знавець питання. Його досліді «История социализма в Англии», «Карл Маркс, его жизнь и учение» викликали ґрунтові рецензії — між иншим Горева («Печать и революция» 1924). У четвертій частині «Всеобщей истории социализма» автор подає літературно й зрозуміло викладену картину руху соціалізму за важніший період (роки 1750—1860) і є, на його думку, вступним до розгляду сучасного соціалізму. Автор працює над питанням вже мало не два десятки років, і, можна визнати, подав зараз не «вступ», а справжній історичний окремих начерк. Вдало накреслено поступового розвитку перевороту в Англії, попити його у Франції, перекинуто містка до французької революції, визначено причини, гасла та мети заговору Бабефа, вілгуки франц. революції у Германії. Це один з докладніших розділів. Справедливо накреслено останню чверть XVIII ст. як відродження німецького господарства, лібералізму в царині думки і літератури, — а поруч з тим політичну відсталість держави, залежність населення, пригнічення його, неволя, у якій тримали народ тодішні князі та дворянство. Віланд у своїм «Золотім верцадлі» яскраво намалював цю сумну картину. І звичайно ворухливе почуття поетів першим захопилося ідеями революції та комунізму (Віланд, Гейнц), далі пішло розвинення ідей ілюмінатів (інтересні рядки Беера про участь у цьому таємному гурткові Гердера, Гете, Веймара, Брауншвейга, Лесінга, Еттінгера). Критично розглянуто філософію Фіхте з її тяготінням до дрібнобуржуазних утопій. Епосі Наполеона та реставрації автор присвятив теж чималий розділ. Добре з'ясовано хід війни, напрямом політики, торговельним спекуляціям того часу. Фур'є розглянуто як продукт тодішнього бурхливого часу; науку Сен-Сімона оцінюється як науку автора, чутливого до буржуазно-промислових та комерційних проблем. Дуже інтересні рядки про сенсимонів, добре вже знайомих з теорією асоціації Фур'є, з боротьбою англійських робочих, англійськими соціальними теоріями, з соціалістичними ідеями Буонаротті. Початок англійського робітничого руху Беер бачить теж в залежності не лише економічних умов, — тут почувався вплив французької революції. На жаль, якесь плутанина, чисто теоретичного характеру в оцінці Овена, Грея, Томсона, а часом і нескладність, особливо коли він торкається різниці між Греєм та Овеном. Краще розділ «Франция 1830—1848 г.г.». Період за 15 років до 1848-го розглянуто, як низку республіканських повстань; ґрунт для соціалістичних ідей та планів вже було підготовлено. Автор вчасно

зупиняється на отому самому розвитку соціалістичних ідей, помічаючи поступ від буржуазно-демократичних ідей до пролетарської комуністичної агітації. Помічено роллю найбільш енергійної групи робітничої класи,—пролетарсько-комуністичного елементу, яким керував якийсь час Бланкі. Останньому, а також Кобе, Прудону, Леру, Блану Беер присвятив кілька сторінок, отже особливо докладно сказано лише про Бланкі. Якось побіжно говориться й про революцію 1848 року. Розказано добре відоме. Нового хіба що про відозву тимчасовій владі з боку Гайне.

Більш просторо викладено історію соціалізму у новіші часи—геть до 1920 р. Тут Беер зупиняється докладно на зростові німецьких революційних організацій, політичних соціальних рухів, на Марксові. Говорячи про Маркса він зупиняється на оцінці гегелевської діалектики, на розвитку в Маркса матеріалістичного розуміння історії, його ідеї про суспільство та класову боротьбу, про суть його економічної теорії. Трохи схематично зазначено про заснування «Союзу комуністів». Далі є цікавий розділ: «Німецьке консервативне соціальне реформаторство». Це явище, як відомо, почало визначатися в Німеччині одночасно майже з демократичним соціалізмом та марксовським комунізмом. Представники його з одного боку тягнулися до середньовічного романтизму, з другого—прислухались до скарг пролетаріату, до соціалістичної та комуністичної критики, до бунтарського, революційного настрою. Отже, у всьому останньому вони бачили симптоми розкладу під впливом лібералізму, розкладу, що визначався і на житті держави і господарства. Беер в низці окремих невеличких начерків подає тут заходи окремих реформаторів цього напрямку, заходи проказати пролетаріату свій шлях визволення від злиднів. Останні розділи прописують вже про епоху безпосередню перед Першим Інтернаціоналом. Особливий інтерес набуває начерк: «Імперіалістична епоха», якого накреслено в зв'язку з історією «загальної німецької робітничої спілки та Паризької Комуни з одного боку, з другого боку надано багато значіння економічним факторам. Виклад однак тут стислий, і більш докладно за те Беер доводить, оскільки тягару наклали на промислові країни—закони капіталістичного господарчого ладу. Також, природно, Беер бачить основні причини сучасної імперіалістичної політики та світових війн у швидко наростаючій продукційності праці, пролетаризації мас, безробітті, у прагненні поширити ринок збуту. Імперіалізм цілком був необхідний для класу капіталістів та мілітаристськи настроєних шарів суспільства. Отже, як протипага цьому йде розвиток інтернаціоналізму. Цьому факту присвячено останні розділи книжки Беера. На кінці подано конспективно про менші партії, за період їхнього життя від 1860 до 1920 р.

У додатку маємо додаток покажчика літератури по історії соціальної боротьби та соціалістичної ідеології на заході. Додаток доцільний, бо як ми вже вище зазначили, у Беера деякі питання освітлені побіжно. Покажчика складено головним чином по представникам соціалістичної ідеології, однак можна було б вказати більшу літературу. Краще складено покажчика загальних блядів соціалізму.

Читається книжка Беера з інтересом, розвиток думки часом захоплюючий, є живі наочні висновки, і коли взяти обмеженість у нас загальних нарисів історії соціального руху до останніх часів, праця Беера є дуже корисна для читача, навіть того, що недавно розпочав вивчення руху. Численні розділи написані, безумовно, приступно. Однак тому-ж читачу слід заглянути у покажчик, тому що де-які рядки, особливо що до розуміння революційної діяльності марксизму освітлені неначе-б то чи побіжно чи трохи перестаріло. Видано книжку добре. Ціна невелика.

Ів. Єрофіїв.

Б. Горев. Матеріалізм — філософія пролетаріату. Переклад з 4-го рос. видання, з авторською передмовою до україн. видання. Стор. 121. Ціна 70 коп. Держ. Вид. України. 1925.

Популярна література про марксизм українською мовою збагатчується. Ще 1918 р. вийшов в Києві переклад з німецької праці Г. Гортнера — «Історичний матеріалізм». Потім, 1924 року «Космос» [в Берліні] видав «Теорію історичного матеріалізму» Н. Бухаріна. Нещодавно вийшов «Конспект лекцій з історичного матеріалізму» Ю. Семковського. А оце перед нами лежить нова книжка на цю-ж тему — «Матеріалізм — філософія пролетаріату» Б. Горева.

Автор взяв собі добру мету: «Знайти наших робітників з теоретичним матеріалізмом, з його змістом, походженням, розвитком та значінням за сучасної класової боротьби, і до того ще зробити для них приступними ті ідеї, що до останніх часів здавалися скарбом лише для

не багатьох «обраних».—Завдання дуже важке, бо теорію новітнього, марксистського матеріалізму ще остаточно не розроблено, ще не викінчено в усіх напрямках та подробицях. Тому кожному путящому популяризаторові доводиться не лише викладати насамперед ясною формою те, що вже більш-менш остаточно й докладно розроблено, але й, одночасно, самому розробляти ті питання теорії матеріалізму, що лише намічені до розв'язання. За таких умов написати популярну книжку на зазначену тему, написати так, щоб вона була бездоганною з усіх боків, річ майже неможлива. Це мусимо сказати і про працю Б. Горєва «Матеріалізм—філософія пролетаріату», як і про подібні праці (правда нечисленні) інших авторів (не лише росіян).

Від наукової праці ззагалі, а від популярної зокрема (популярна праця так само наукова і лише викладена приступно й для малопідготовленого читача) мусимо вимагати насамперед ясності у визначенні теми, про яку говориться, і в змісті викладу. Не многословія (яке лише затуманює думку), а простоти, ясності і точності. І от саме цієї точності та ясності найбільше й бракує дуже багатьом авторам, що пишуть про «марксистський матеріалізм», «марксистську науку». Бракує її частенько й Б. Горєву.

У вступі Б. Горєв зазначає, що він має намір викласти «велику Марксову та Енгельсову науку»; далі пояснює, що наука та є, власне, — «теорія наукового соціалізму», а ще далі, — що в основі її «лежить так званий діалектичний матеріалізм (загальнофілософський) та історичний» і, нарешті, остаточно визначає тему своєї праці словами — «теоретичний матеріалізм». Це все на двох сторінках. Така розбіжність, неточність вражає неприємно.

По-перше, коли брати Марксову та Енгельсову науку в цілості, то можна означити її як «марксизм» (цього терміну, як відомо, вживає багато дослідників, в числі їх і проф. Семковський), або як «марксистський матеріалізм» чи, нехай, — «новітній теоретичний матеріалізм» (як це зустрічаємо не раз і в Б. Горєва¹). По-друге — марксизм поділяється на три основні складові частини: 1. діалектичний матеріалізм (марксистська філософія), 2. історичний матеріалізм (марксистська соціологія і 3. марксистська наука про народне господарство (деякі дослідники, як от проф. Семковський, називають цю частину марксизму «науковим соціалізмом», «вченням про капіталістичне господарство»)²). — Отже, ніяк не випадає ототожнювати марксизм, цілу науку Маркса і Енгельса лише з одною зі складових частин її, як це робить Б. Горєв, починаючи свою працю твердженням, що «велика Марксова та Енгельсова наука» це й є — «теорія наукового соціалізму» (пізніше, Горєв відступає від цього обмеженого, неправильного визначення марксизму). Схибивши у визначенні марксизму, Горєв не зумів ясно сказати, про що саме має він викладати у своїй книжечці, чи про марксизм в цілому, чи про якусь одну чи дві складові частин його. Працю свою назвав: — «матеріалізм—філософія пролетаріату»; отже треба було-би сподіватись, що буде викладати лише про першу складову частину марксистської науки — про діалектичний матеріалізм, марксистську філософію. Справді, в книжці Горєва йде мова майже про всі складові частини системи марксизму (1. Що таке філософія. 2. Ідеалізм і матеріалізм. 3. Розвиток матеріалізму за нових часів. 4. Сучасний матеріалізм і наука. 5. Матеріалістичне розуміння історії. 6. Марксистська наука про класи й державу. 7. Матеріалізм, релігія й мораль. 8. Матеріалістичне пояснення мистецтва. 9. Матеріалістична філософія й боротьба класів. 10. Діалектика й наука. 11. Суспільство, як предмет науки).

Правда, від такої неточності й неясності книжка Горєва мало втратила: вона читається з інтересом, будить думку, переконує читача. Але все-ж дещо тратить безумовно. А хотілося б, щоби наші вчені марксистки виявляли максимальну точність, ясність і простоту.

Маємо далі деякі неясності та неточності і в самому викладі Горєва. Так, наприклад, на стор. 62 подано плутане визначення поняття «продукційних сил»; раз зазначено, що продукційні сили бувають матеріальні й духові, а потім пояснено, що «продукційні сили — це техніка». А треба було ясно і точно сказати, що продукційні сили суспільства це — засоби продукції (суспільна техніка) і людська робоча сила (суспільна економіка). На стор. 81-й м о н а р х і ю пояснено, як «панування купки королів біржі, фінансових магнатів» (що є швидше плутократія або олігархія). В розділі VII — «Матеріалізм, релігія й мораль» надто елементарно і не зовсім вдало з'ясовано питання про виникнення віри в бога і в безсмертя душі і про історичне значіння релігії. На стор. 48-й дається неправдиве з'ясування процесу розкладу вуглекислого газу в зеле-

1) В передмові до українського видання Горєв пише ззагалі про «бойовий, війовничий матеріалізм» — «з його новітнім марксистським обґрунтуванням». Отже ставить наголос на матеріалізмі, а не на марксизмі, що не можна визнати правильним, бо лише матеріалізм Маркса є філософія пролетаріату.

2) Можна було-би говорити про новітній матеріалізм ще й як про метод дослідження в царині природничих наук, хоч Маркс та Енгельс в цій галузі самі й не працювали.

ному листі й творення органічної матерії. — Також не всюди зумів уникнути автор і чужоземних слів, не даючи в той самий час і пояснення їх: «абстраговані поняття» (стор. 8), «фетиш» (18), «дискредитація» (68), «тангес кута» (111) і так далі.

В першій і другій виданні такі огріхи допустимі, але коли книжка виходить четвертим виданням — їх конче треба було-би усунути.

Загалом-же, повторюємо, книжка потрібна. На багатий зміст її ми вказали вже вище. Переклад в основі гарний, хоч і трапляються подекуди хиби та незручні речення

П. Христюк.

В. І. Ленін.—Завдання спілки молоді. стор. 22. Ціна 10 коп.

Г. Зінов'єв.—Що таке комсомол та чим йому треба стати. Ст. 44. Ціна 15 коп.

Тарханов О.—До Ленінського призову. Ст. 45. Ц. 25 к.

Л. Троцький.—Про завдання сільської молоді. Про новий побут. Ст. 17. Ч. 8. Червоний Шлях. Юнівділ.

Названі чотири книжечки торкаються однієї теми - завдання комуністичної спілки молоді, беручи їх з різних боків та в різному обсягу.

Комсомол України, маючи до двох сот тисяч членів та кандидатів, виріс в головному протягом 1924 та 1295 років — тому значна більшість його молодняк, що тільки приймається за вивчення завдань спілки. Численні кола робітничо-селянської молоді йдуть до спілки і знову-ж тягнуться до книжки, що з'ясовує її завдання. Робота комсомолу постільки ускладнилась і має стільки складних частин, що з'ясувати її вповні, однією книжкою є нелегка річ, тому й виникла потреба видання цілої серії книжечок — присвячених завданням комсомолу.

Крім нами зазначених, є брошура т. Квірінга — «Завдання Ленінського комсомолу» та багато інших, що торкаються окремих питань комсомольської роботи.

З наведених самою фундаментальною є промова т. Леніна на третьому з'їзді РКСМ — в ній т. Ленін дав, так-би мовити, програмове накреслення завдань спілки, яке ще й зараз зостається в цілому вірні і сучасним і з основоположних її виходять майже всі автори, що торкаються цієї теми.

Перед кожним комсомольцем стоїть завдання бути знайомому з промовою т. Леніна і кожний, хто хоче вивчати завдання комсомолу, не може її минути.

Промовою т. Зінов'єва головну увагу спілки звернено на роботу і поширення комсомолу на селі — «Комсомол більш ніж партія й сміливіш ніж партія може зачерпнути свіже молоде покоління на селі...»

Завдання дня поставити це питання тепер на чергу в цілій повноті, щоб на селі було не менш, як 2 мільйони, коли не членів РКСМ, то різних гуртків сільської молоді при РКСМ.

І перше місце в роботі комсомолу на селі т. Зінов'єв оддає політично-громадській діяльності — на очах селянства і зрозумілій йому — «Де треба нову справу почати, та не лише почати, але й довести її до ладу, комсомольці повинні бути першими... Треба працювати, щоби кожна неписьменна селянка, що вірить в домового, яка гадала, що комсомолец це конче мусить бути гультьай, подивилась на вас з дійсною пошаною».

Це й зараз і на найближчий час осівні завдання роботи комсомолу.

Брошура т. Тарханова мінімум знань, що необхідні для кожного хто йде до комсомолу — вона знайомить з тим, що є класа робітників та селян, та її боротьба, що привело до боротьби, до чого йде й нащо опирається радянське будівництво, що то за партія більшовиків та як здійснює вона свій програм. Як з загального робітничого руху повстає рух молоді комсомольський, яка його участь в революційній боротьбі та стосунки з робітничою класою і його партією.

В такому викладі завдання спілки стають зрозумілі й для мало підготовленого.

Брошура т. Троцького складається з його промови «Про завдання сільської молоді», що торкається лише питання про відношення до відпускного червоноармійця на селі та використання його в роботі і підкреслює необхідність розглядання його класової належності.

Друга накреслює загальні завдання, що встануть в справі будування нового побуту, й підкреслює особливо ролі комсомолу в ній.

Це часткові, але також важливі моменти комсомольської роботи.

Книжки дешеві й приступні молоді, видані в загальному добре, але все-ж треба відзначити, що зовнішній вигляд їх досить не живий і не розрахований в цьому на молодь.

Г. Овчаров.

Октябрь. Сборник для детей и юношества. Библиотека «Юного Ленинца» № 15. Укрґосиздат. Составлен О. Водолаженко и М. Езерским. II-ое издание измененное и дополненное. Стр. 220. Цена 1 руб. 10 коп.

Книжку «Октябрь» рекомендовано Головним Комітетом Наросвіти для дитячих бібліотек. І дійсно вона що до першої її частини—різні статті про Жовтень (стор 3—136) та вірші,—складена добре. Статті подають цікаву картину зросту пролетаріату у Росії, факт експлуатування капіталістами та фабрикантами робітників, історію перших кроків класової боротьби, роль у цьому останньої війни, політики Тимчасової влади, ролі Леніна, що проголосив замість війни «між хижаками, що посиляють на бій тисячі експлуатованих,—війну пригноблених проти «гнобителів», перші кроки Радянської Влади (стаття «Великая Русская революция»; картина революції на Україні прозоро розмежує три періоди у цьому рухові,—боротьби революційно-національної, боротьби проти національної контрреволюції та період поремоги робітників та селян. Інтересні статті мемуарного характеру («Октябрь в рабочих кварталах», «Взятие зимнего дворца», «Приезд Ленина в Россию» і багато інших). Є низка цікавих статтів і в другій половині книжки («Великий мятежник», «Товарищ», «Ленін», «О Владимире Ильиче»). Увесь другий відділ присвячений Леніну. Слабіше вірші, розміщені у збірнику. Нічого вірші Арського, князева, Аросева, Бедного, Отже, інше здебільшого—не дуже цікаве що до змісту і що до форми. Прозовий матеріял далеко краще, і викликає лише одно непорозуміння. Уміщено його в книгу «для детей и юношества», однако ним захопитись не лише дитина, а, одверто кажучи, людина в літах захопитись багато глибше. Але тоді—чому це «збірник для дітей». Складачі збірнику добре зробили-б, коли-б видали «поповнене видання» для широкої публіки. Матеріял вони вмють знайти, його й можна знайти. Що-ж до віршів, то з ними треба бути обережніш. Проза тут у цьому збірнику краща. Є моменти, які в мемуариста викликають велике піднесення і роблять навіть зі звичайної людини талановішого оповідача. Таким моментом, безумовно, є й жовтневі дні. І щоб не порушувати загального гарного вражіння від книжки—слід відкинути вірші слабенькі. Отже, воно на практиці так і буде. Відповідні клуби скористують численні гарні сторінки збірнику й залишать на боці матеріял середньої вартості. Книжка дуже корисна—вона містить у собі з'єднаний до купи важливий історичний матеріял. У провінції його не легко розшукати. Отже, у свою чергу він може викликати й викличе бажання у де-яких з читачів поділитися власними вражіннями з широкою публікою. Гадаємо, що поширення подібних збірників—річ бажана й зараз справа прямо необхідна,—популярна мемуарна література про останні історичні події не так велика. Вона може стати матеріялом для спеціальних збірників,—вона здається і для збірників популярних, як «Октябрь».

Видано книжку добре, ціна більш менш приступна.

Ів. єрофіїв.

«Молодий Ленінець». 10 пісень для шкільного хору. Вид. Муз. Т-ва ім. Леонтовича. Ц. 65 коп.

Збірник складається з таких творів: Козицький,—«Могутній орел» і «Ми рухом отважним», Богуславський,—«Пісня юнаків-ленінців», Радзиевський,—«Заклик»; Верховинець,—«Ми діти волі»; Ревуцький,—«Школярський марш», «Вперед», «Ми молоді», Альшванг,—«Ремісники», Проценко,—«Пам'яті червоних борців».

Пісні розраховані на склад шкільного хору.

Цінність цього збірника полягає в тому, що він перший збірник ідеологічно пристосованих до вимог нової школи пісень українською мовою. Правда, упорядки очевидно не ставили завданням—дати музичну хрестоматію, яка-б відповідала певній методологічній системі,—це просто збірка пісень для шкільного хору. І матеріял, як видно, підбрано так, щоби він був в пригоді на різні моменти шкільного життя.

Цей збірник—початок серйозної роботи для задоволення музичних потреб школи. І в дальших ступнях—бажано-б бачити спеціальні хрестоматії, які-б містили матеріял, що підбрано по комплексному методу (в пристосуванні до певних хрестоматій).

Що до художньої цінності, то хоча прізвища авторів дають певну гарантію в цьому, але все-ж варто одмітити оригінальний виклад (наспів на речетативові) в пісні Радзиевського, пісню «Ремісники» (єврейську ремісничу пісню) Енгеля, що викладена двома мовами українською і єврейською, цікавий виклад пісні Проценка і т. д.

Матеріал безперечно художньо-цінний, зручний, приступний для шкільного хору. Можна бути певному, що цей збірник скоро знайде почесне місце на полиці кожного шкільного хору.

Видано чепурно і дешево [65 коп.].

П. К.

А. Ф. Арский. «Современная Польша». Государственное Издательство. Москва. 79 стор. Тираж 6000 прим.

Хоч на книжці й не помічено часу її видання, проте є певність, що книжку видано 1925 року, бо на стор. 39 зазначено, що «в 1924 році Польщу спіткав неврожай, і вже почався голод». Отже книжку видано, й написано, в час, коли Радянські Республіки досягли значних успіхів у стабілізації державно-політичного життя, в час коли радянське громадянство ставить певні вимоги до літератури, що постачають йому радянські видавництва. Видання книжки, яка-б висвітлювала життя й прагнення наших найближчих сусідів, дуже потрібне і корисне. Та, на жаль, не можна того сказати про книжку А. Ф. Арського.

Чомусь книжка опинилася в серії «Современная Географія», хоч в ній надто мало згадано про географію й надто багато про історію, а ще більше своєрідної публіцистики.

Насамперед автор намагається втиснути в голову читача думку про «велику» й «могучу» Польщу, якою ніби-то їй є нинішня Польська держава. Розділ 1-й тої книжки починається такими фразами:

«Сучасна Польща являє собою відносно велику й багату країну... Це і є та велика Польща, утворення якої прагнули представники польської суспільної та державної думки».

На стор. 9-й автор вказує: «Польща володіє великими природними багатствами, що є і буде передумовою значного економічного розвитку».

Початок розділу III-го: «Польща в нинішнім вигляді являє собою велику силу. Через спеціальні умови, які особливо сприяли, польським політичним і громадським діячам поведлося утворити велику й могутню країну (страну)».—Автор мабуть хотів сказати «державу», а не «країну».

Наговоривши компліментів польській буржуазії за те що вона утворила під боком у радянських республік «велику й могучу» державу, автор досить двозначно висловлюється з приводу прагнень польського імперіялізму до відбудови так зв. «історичної Польщі». На стор. 1-й він вказує:

«Правда, полякам пощастило одержати на свою власність не все, що вони хотіли одержати»...

А на стор. 10-й: «Ій не вистачає залізної руди». Тої руди немає поблизу від нинішніх границь Польської держави. Автор радить польським «діячам» купувати її в Криворізькому районі. Зате фосфорити зовсім близько.

«Другим продуктом, недостача якого відчувається також гостро, є фосфорити, що ними багаті частини Волинської та Подільської губернь, які залишились за Росією !?.. Захопити їх не пощастило, а вони-ж мають виключне значіння для Польщі, при сильному розвитку її сільського господарства, що вимагає штучного угноєння».

Автор підкреслює, що сировина, що її ще не вистачає Польщі, вона «може одержати лише від Радянської Росії, — при умові добросусідських відносин і ні в яким разі не шляхом війни (ст. 66)». Як видно, автор належить до секти пацифістів. Проте, на стор. 67-й, зазначаючи, що поляки «мріють про завойовання цілого району до Дніпра, приєднання решти білоруських земель, а коли пощастить, то й досягти границь 1772 року»,—автор не вважає ті мрії нереальними. Навпаки, тон у нього бадьорий:

«Не бідя, що тоді поляки складали-б не більше половини населення Польщі, а решту дали-б т. зв. національні меншості—білоруси та українці. Проте, це величезно поширило-б постачальну і сирову базу Польщі, й тому вона готова йти на які завгодно жертви і втрати, хоч і знає, що з доброї волі Радянська Росія на це не піде».

Та польським імперіялістам нема чого надто лякатися Радянської Росії, бо, як у початку II-го розділу каже автор, «Велика Польща може й ще збільшитися, коли трапляться особливо сприятливі умови... Треба лише вичекати і відповідно підготувитися до того менту».

Автор не ховається зі своїми симпатіями до польського куркуля за його любов до землі і «своїї віри».

«Польський селянин... не здавав ні кроку землі і втримав свою батьківську землю цілком (ст. 14). Не зважаючи на перевагу німецької культури і вплив цілого державного апарата, польський селянин не втратив своєї мови і своєї віри (стор. 15)».

Торкнувшись земельного питання, автор на стор. 34-й не забув пригадати, що: «Земельна тіснота дає себе відчувати скрізь, окрім хіба східних країн, які дуже спустіли підчас імперіалістичної війни, а потім підчас боротьби з Радянською Росією». Автор вважає зайвим спинятися над причиною і нині невражаючих селянських заворушень на тих самих «східних країнах», залишаючи читача користуватися матеріалами польської агентури, яка переконує цілий світ, що повстанців на «креси» насилає уряд С.С.Р.Р.

Після того не викликає здивування, що автор цілком виправдовує колонізацію білоруських та українських земель поляками, бо для нього:

«Є зовсім зрозумілі прагнення розрідити населення (етнографічної Польщі— Ю. Т.) і разом використати місцевості, які в іншому разі не змогли-б особливо швидко розвиватися в економічному й іншому відношенні. Польські публіцисти вважають східні країни за самий підходящий об'єкт для колонізації».

Щоб пак не вважали того «польські публіцисти», коли й А. Ф. Арський теж не визнає за тими «країнами» права бути суб'єктами політики, а не об'єктами для політичної і навіть стратегічної колонізації. Бо Краківський проф. Костянтин Сроковський, хоч і польський публіцист, проте, зовсім протилежної думки, ніж радянський публіцист, чи то пак географ Арський.

Треба було принаймні на ділі сумлінно користуватися польською публіцистикою, коли вже не можна було без неї обійтися. Автор не згадав, що якраз на «східних країнах» фактично існує найбільший земельний голод, бо якраз там поміщики володіють біля $\frac{3}{5}$ земельної площі і якраз там найбільший відсоток незаможного селянства.

Не можна відмовити авторові, як радянському публіцистові, в оригінальності підходу до національних питань. Про утиски, що їх терпіли поляки в колишніх Германській та Російській імперіях в «Современной Польше» сказано трохи забагато, хоч на всю книжку авторові довелося користуватися для ілюстрації лише двома фактами, а саме:

«Особливо вперті нагінки почалися в початку 20-го століття, при чому 1901 року відбулася ціла трагедія в невеличкому місті Вржесня, де польські діти відмовилися вчитися й молитися німецькою мовою». Про м. Вржесню автор згадує на стор. 15-й і 22-й. Ще вказує на утиски і «неймовірні катування уніятського населення», не згадуючи, що ті уніяти були не поляки, і зовсім не наводять жадного факта катувань і утисків, які нині творять поляки над українцями та білорусами. Він лише в загальних фразах згадує про національні утиски в сучасній Польщі та наводить, що польська буржуазія «провадить непримириму боротьбу з євреями, вказуючи на те, що вони злісні експлоататори» (стор. 17).

На «Віленщині відбувся плебісцит», який ніби-то потвердив права Польщі на тую область, а Східня Галичина має бути «відокремлена в окрему автономну область» (ст. 56). Багато ще нісенітниць є в тій невеличкій книжці: та їх доводиться пробачити радянському публіцистові, що ще 1920 року в своєму творі «Польща та її економічні ресурси» переконував читачів, що є на світі українці, які прагнуть утворити «федеративну Українську Республіку». Як відомо, ідеологом тої «федеративної Вкраїни» був Пілсудський та хіба ще «українці» на зразок автора тої книги.

Шкода і навіть велика шкода, що «Государственное Издательство» на радянські кошти видало книжку А. Ф. Арського. Ту книжку залюбки могло бути видано польськими фашистами у Варшаві. Та й нарешті повстає питання: хто такий автор? і кому бажає прислужитися він?—Прочитавши з увагою його книжку, доводиться дійти до висновку, що авторові належить нагорода

Ю. Т.

Молодий Більшовик. Літературно-художній, суспільно-політичний та науково-популярний місячник. Орган ЦКЛКСМУ. № 1—за січень, № 2—за лютий 1925 р. Ціна окремого числа 40 коп. ДВУ.

До цього часу на Україні не було жадного журналу, коли не рахувати деяких спроб в провінції та журналу ЦКСЛМУ—«Робота», що в свій час виходив, але не охоплював широких комсомольських мас, що розрахований був-би на молодь і нею самою будувався-би. Тимчасом потреба його наростала що-раз більше. Політично-громадська,

культурно-освітня активність і вимоги молоді зростали, організація молоді комсомол широко розвинув свою працю, охопив широкі кола молоді своїм впливом і зосередив в собі всю роботу по задоволенню її потреб та організації активності. І тому тим дужче вставало питання про якийсь центр, постійний часопис, що допомагав би і керував цією роботою, збирав і видбив її досвід, виявляв і гартував думку комсомольського активу, що безпосередньо роботу веде. Приймаючи до уваги, що робота на селі за браком належної кількості сил і малої підготовки комсомольських керівників активістів—значно складніша і вимагає скорішої допомоги і керівництва ніж в місті, значно багатіші силами, ЦКЛКСМУ в 1925 році розпочав видання щомісячника часопису за назвою «Молодий Большевик», розрахованого на комсомольський актив, насамперед, на низового сільського активіста і на селянську молодь взагалі, не порушуючи поки що питання про окремий часопис для робітничої молоді.

Вийшло вже два числа за січень і лютий. Обидва мають відділи, що будуть надалі постійні—літературно-художній, суспільно-політичний, науково-популярний, практика комсомольської роботи та критико-бібліографічний, де відбиваються питання, що найбільше цікавлять селянську молодь і комсомольців села.

Перше число присвячено роковинам смерті тов. Леніна та подіям 1905 року. Друге—роковинам Червоної армії та почасті жіночому святу.

Літературно-художній відділ в обох числах заповнений творами комсомольських письменників, здебільшого робітників комсомолу зв'язаних з його життям. Серед сільської молоді росте нове покоління письменників комсомольців—воно вже тягнеться до журналу й заповняє його творами. Журналом взято курс на те, щоб будуватись їх силами, цим він став на вірний шлях і стає центром з'осередження і організації нової сільської комсомольської творчості, треба, щоб цього шляху журнал тримався й надалі.

В перших числах ця лінія вже певно накреслилась—у вміщених творах відбивається життя молоді, переважно селянської, влучно схоплені сучасні й ще недавні мотиви її життя. Особливо характерний і влучний вірш Пав Усенко.—«Сельбудівська»—образ нової дівчини, що від кужіля спішить до сельбуду.

Ал. Дудар—«Сільське»—мотиви—білоруської комсомольської творчості, в небагатьох рядках влучно охарактеризовані скалки життя комсомольського.

...Комсомольці хлопці вільні-ж
«Божий дом зробили школою...
...У совіті Тана Маркова
Повінчалася з Миколою.
...А Леоан приїхав з города
(Там учився на робфаці він).

З оповідань слід відзначити Г. Епіка—«Кривава неділя»—(в першому числі), гарний ідеологічно витриманий малюнок хлопця, що в 1905 році, разом з робітниками, пішов босий до царя, щоб одержати черевики і втервав забитим батька, а з ним і віру в царя.

Та «Анкета» (в другому числі)—теплий зворушливий спогад про забитого в боротьбі з бандою молодого п'ятнадцяти років робітника—примушує з жалем і пошаною пригадати безліч таких, що загинули за час громадянської війни.

Еремієвої «В чернігівських лісах» (перше число) тип комсомольця характерний для доби 1920—21 р.р., що краще справляється з бандитами, ніж з спілковими обов'язками.

Оповідання другого числа присвячені умовам роботи молоді в підпіллі та Червоній Армії, при чому останні торкаються лише громадянської війни і переважно боротьби з бандами, сучасне життя і побут армії не відбито, це лишає вражіння незакінченості.

В зв'язку з цим не можна не відзначити, що твори прозою, вміщені в часописі, здебільшого торкаються минулого життя й подій, для сучасного вже більш далеких, тоді як сучасне відбивається в творчості занадто мало. Поетичні—наближаються більше, торкаються його тем і тим живіші й ближчі нам.

В обох числах відділ лишає гарне вражіння і безумовно зацікавить сільську молодь.

Суспільно-політичний відділ в першому числі охоплює і статті про комсомольську роботу, в другому вони виділені окремо, залишаються лише статті на загально-громадські та політичні теми. В обох числах заповнюється відділ в головному статтями керівників політично-громадського життя України—є статті т.т. Квірінга, Гуревича М., Лебеда Д., Адамович і инш.

Розділ «Практика комсомольської роботи» містить провідні статті на сучасні теми комсомольської роботи на селі керівників комсомольського руху на Україні.

Звичайно, що перші числа в деякій мірі ще нащупують теми, що найбільше цікавлять сільську комсомолію і як видно з другого числа вже є досягнення. Друге число багатіше темами першого і містить статті про роботу Л.К.С.М. в радах, роботу з учительством, військове виховання та весняну засівну кампанію.

Виникає питання про зв'язок журналу з масами сільського активу та притягнення його до співробітництва, по сучасній своїй будові він мало до цього пристосований. Отже цю справу треба порушити, завівши розділ «життя на місцях» чи який інший, що притяг-би відгуки з села, та дати вказівки що і як писати.

В науково-популярному відділі освітлюється природні та хемічні явища зв'язані з сільським господарством і новіші наукові досягнення.

В бібліографічному відділі першого числа подано рецензії на нові комсомольські видання, в другому—огляди літератури про Червону Армію та жіноче свято.

Читає цього журналу є комсомолец і свідомий позапартійний, що тягнеться до нового знання, і практичний робітник села. Це є новий тип, його вимоги літературно-художні, культурно-громадські й наукові, ще в повній мірі не виявлено, а вони ростуть і переростають змоги задоволення, що є на селі, тому надзвичайно відповідальна робота помагає на журналі і тому-ж треба признати, що ним вирішується важлива громадська справа і це вимагає до журналу належної уваги широких літературних і громадських кол.

Г. Овчаров.

Культура—журнал культурного, суспільного й політичного життя. Львів, грудень 1924 (№ 2) і чічень 1925 (№ 1).

Для нас кожна друкована на Західній Україні книжка, кожний друкований аркуш виданий нашими товаришами з-за Збруча, в «собаких умовинах» польсько-шляхетської демократичної цензури—надзвичайно дорогий. Коли вийшов на початку 1924 року (в січні) перший № «Нової Культури» ми тільки почули, що ввесь наклад цього видання конфіскований польською прокуратурою, а редакція в повному складі дістала державне утримання в одному з польських «університетів революції», тоб-то в'язниці. І дійсно майже цілий 1924 рік не чути було про «Нову Культуру». Вона мовчала вкупі з своїми редакторами, замкнутими в польсько-шляхетських застінках. Але ось—перед нами знову два нові числа вже не «Нової Культури», а просто «Культури» і ми вітаємо її, так сказати—подвійно—вітаємо товаришів, що їх кінець-кінцем випустила польська прокуратура, і—вітаємо вкупі з ними зазначені в наголовку нові два числа «Культури».

Оба числа формою не уступають попереднім числам «Н. Культури». Хто хоч трохи знає умовини Сх. галицького довієського і сучасного життя, цей легко зрозуміє, яке значіння має для Зах. України видавання марксіського журналу, який давав-би тамошній громадській думці свіжу поживу, не затроєну газом міщанства, провінціалізму, націоналізму і шовінізму. В даних умовинах Зах. України для всіх цих кол українського громадянства, що не зніділи в злиднях і не згнили морально та політично—«Культура» має надзвичайно велике значіння так агітаційно-виховавче, як також революційно-організаційне.

Так, як відповідає умовинам «демократичної республіки», обидва числа «Культури» починаються сторінками, на яких надруковано примусовим порядком постанови прокуратури про конфіскацію відповідних небезпечних для цілості польської держави місць, яких форму я тут подаю з огляду на це, що не всім читачам УСРР попадуть в руки числа «Культури», а вона (ця фовма) надзвичайно цікава. Ось так. «В Імені Річпосполитої Польської. Суд окружний карний, яко трибунал пресовий у Львові, рішив в внесок державної прокуратурії, що зміст артикулів заміщених в журналі «Культура» № ... (вчислено цілу низку небезпечних місць) узнав доконану в дні 26.XI.1924 конфіскацію за оправдану і зарядив знищення цілого накладу і видав по думці § 493 з. к. заборону дальшого розширювання того друкованого письма» і т. д.

На матеріалі обидвох чисел пізнає, що відбилися на ньому важкі умови і пірвані зв'язки, перерив редакційної праці і т. д. Але все-ж таки не тільки для України, але головню для Зах. України, він надзвичайно цікавий. Ми бачимо в обидвох числах прізвища наших революційних письменників з УСРР як, напр., М. Хвильовий, Косинка і Союзу РСР, як Брюсова, Покровського, Плеханова. Ми бачимо на підставі творів цих авторів, що «Культура»—цей місток, що зв'язує нашу революційну культуру УСРР

через польсько-радянський кордон з Зах. Україною. Надзвичайно добре, на мою думку, зробила редакція, надрукуючи в № 1 за 1925 рік «Оснівні питання марксизму».

Літературна частина обидвох чисел вийшла до де-якої міри слабо. Оригінального з авторів Зах. України майже немає. Це відноситься і до поезії і прози. В числі за 1924 рік (№ 2) тільки два переклади з А. Франса і В. Брюсова. Перший «Покинутий дуб» (вірш) в перекладі В. Бобинського, другий – «Кинджал» (вірш) в перекладі С. Трояновича. Обидва переклади добрі і старанно оброблені, але ми думаємо (і зокрема воно цікаво для читача УСРР), що треба також вміщувати твори Зах. українських ревнопоетів. В числі № 1 за 1925 рік надруковано надруковані вірші І. Франка, які цікаві з історичного боку, але дуже невеликої артистичної вартості. Вірші з вісімдесятих років, тоб-то з часів, коли І. Франко тільки зачав виступати на літературній арені, що мають в собі всі й пізніші недостатки Франківської поезії взагалі. тоб-то не виражена вповні артистично-політична тенденція і надзвичайно прикручувана і ламана мова. Але наскільки ці вірші І. Франка його молодечькі твори у відношенні до форми, то з боку їх революційності і пролетарсько-батрацької ідеології вони надзвичайно характеристичні і є доказ. як глибоко, сорок п'ять літ тому, розумів І. Франко соціальні мотиви у структурі суспільства і як шалено перегнав він тодішній побут і міщансько-клерикально, консервативно-тупе галицьке-українське громадянство.

Прози оригінальної зах. українських письменників також немає. В 1 № за 1925 рік надруковано переклад чеського письменника Юрія Волькера «Служниця» дуже сильний і цікавий сюжетом, але з деяким скритим так сказати «імпресіоністичним декадансом», який, на мою думку, псує враження, що залишається після прочитання цього оповідання. Цікавий є також нарис І. Франка (там-же) з побуту к. австрійських в'язниць під наголовком «Івась Новітний».

Надзвичайно цікаві є матеріали М. Возняка «З життя і діяльності Івана Франка в рр. 1881—1884» (Його листи до Івана Белея). Вони мають таке значіння історичне і побутове, як, напр., листи Т. Шевченка або Лесі Українки до їхніх приятелів, товаришів і прихильників.

З літературно-історичних матеріалів надруковано також цікаву статтю Ф. Савченна «Бальзак на Україні», що була поміщена в одних з чисел «України» за редакцією проф. М. Грушевського.

Багацько в обидвох числах науково-марксістського матеріалу, як, напр., згадана на початку нашої рецензії праця Ю. Плеханова «Оснівні питання марксизму»; крім неї, напр. Н. Лазаркевича «Від пацифізму до відкритої реакції», М. Покровського «Економічний матеріалізм», С. Задерницького із циклу «Дарвінізм і марксизм», Л. К-р «Профспілки і їх завдання» і так далі.

Зробимо підсумки.

Журнал друкується в надзвичайно тяжких умовах буржуазної диктатури і все-ж таки являє собою бойовий орган революції й популяризації марксизму не тільки в масах молоді й інтелігенції але, що найважніш, передових колах пролетаріату і селянства. Побажаємо нашим товаришам, що працюють в надзвичайно тяжких умовах, дальших успіхів на бойових позиціях революційної літератури і на закінчення хочемо звернутися до нашого революційного громадянства не тільки УСРР, але цілого нашого Союзу з закликом підтримати товаришів, що видають «Культуру» в умовах звірських перслідувань польської «демократії» шляхом масової передплати. Що більш буде мати журнал «Культура» (Львів, вул. Оссолінських № 10, 2 поверх) передплатників з УСРР і РСР, то легше буде нашим товаришам так матеріально, як і морально виконати це важливе завдання, яке поставила перед собою редакція «Культури».

Я певен, що ми цю підтримку революційної України їм дамо.

В. Гадзінський.

Колесса Ф. Наверстовання і характеристичні при-
знаки україн. нар. мелодій. (СХХVI—СХХVII. 62—80).

Автор знавець питання про мелодії українських пісень, наводить цінні вказівки про старинну українську поезію, яку вважає за обрядову, добу козацьку вважає за золотий вік народньої творчості; в цю-же епоху й розвинувся стиль старих історичних пісень—дум—рецитація, де лучшиться текст і мелодія в органічну, нерозривну цілість. Розглядаючи питання далі, Колесса зв'язує частину українських народніх мелодій—з середньовічними церковними ладами, були й впливи сербських мелодій (сербі в запор. січі. київ. колегії, мандрівні сербські співаки). Як за старі часи обмін пісенного матеріалу служили скоморохи—так пізніш—кобзарі й лірники. Тут приед-

нався вплив богогласників, та шкіл і братств, що підтримували співаків. Далі пішло у пізніші часи знищення автономії, панщина, полон та Москва—занепад народної музики та поезії. У статті є определения дум, типове для поглядів автора, як музики: «ліропічна пісня—рецитація переважно історичного змісту».

Ів. Єрофіїв.

П'ятдесят років української метеорологічної книжки.

Визбираючи матеріал для складання покажчика «Що читати з метеорології» (див. науково-популярний та громадський журнал «Знання» за р. 1924 № 38—39), зустрілися ми з цікавою книжкою, що її слід уважати за першу книжку писану нашою мовою на метеорологічні теми ще 50 років тому.

Подаємо докладний текст титульної сторінки цієї книжки та звороту її, зберігаючи правопис.

На титульній сторінці читаємо: «И. М. Р. Що робиться у воздуху і що з того треба знати землеробу. Н. Горбунова переклад на українську мову. Ціна 10 коп. Київ. Въ типографіи газеты «Кіевскій Телеграфъ 1875».

На звороті титулки позначено: «Дозволено цензурою. Київъ, 11 августа 1875 года».

У книжці—має вона 16 сторінок, що з них 3 нумеровані—друкованій петитом, подаються елементарні, повні, як на той час, відомості з науки про погоду й даються поради землеробу, зґрунтовані на поданих поруч із науковими даними, народніх повір'ях та відзнаках завбачання погоди.

Мимо свого історичного значіння книжка цікава й своїм міцним зв'язком із життям і сутоприкладним нахилом.

50-тирічний ювілей української метеорологічної книжки слід було-б відзначити зацікавленням у тому організаціям.

Найкраще було-б, звичайно, зосередити, у зв'язку з ювілеєм, громадську увагу на справі видання масової метеорологічної літератури українською мовою, справі, що й доси ще занедбана, на шкоду нашому сільському господарству.

С. К.

Оп. Кисіль. Український театр. Популярний нарис історії українського театру. Київ. Книгоспілка. 1925, стор. 178; тираж 3500.

Український театр чимало може вже нарахувати дослідів наукових; проте, не було досі ще популярної книжки, що в доступній широким верствам читачів формі розповідала-б про його минуле та давала-б цим самим змогу зрозуміти сучасний його стан і зокрема ту велику деструктивну роботу, що нею відзначилися всі шукання нового театру за часів революції. Коротенький нарис еволюції українського театру маємо ми як вступну частину до старої книжки «Корифеи украинского театра» К.1901), але потреба часу вимагала од авторів цього збірника однобічного панегіричного освітлення його долі. Далі, вже 1921 року видав «Дніпросоюз» книжку цього-ж самого О. Кисіля «Шляхи розвитку українського театру», але майже половину 22 сторінок цієї книжки складали малюнки, а такий коротенький текст не міг звичайно з'ясувати читачеві ті шляхи, що ними дійшов український театр до сучасності.

У виданий тепер книжці автор її, вважаючи, що «український театр відігравав таку важливу роль в нашому культурному житті і мав такі художні заслуги, що знати хоч-би головні факти з його історії треба кожному. Насамперед це торкається молоді, й зокрема молоді театральної» (ст. 7),—подає «стисло, майже конспектову, спробу висвітлити українське мистецтво в минулому» (ст. 9). Зрозуміло тому, що розраховуючи свою книжку на таких читачів, що їм іноді бракує певних знань з історії української культури, подає автор свій нарис історії театру на тлі економічних, культурних та ідеологічних моментів, що певному часу властиві були. Отже це широке освітлення, а також і серйозне використання всієї доступної літератури допомогло авторові досягнути своєї мети: книжка дає здається все, що при сучасному становищі розробки історії театру можна у популярному начеркові про нього сказати. Крок за кроком розкриваються читачеві сторінки еволюції українського театального мистецтва; зрозумілими робляться і тривкі його хвороби, що вони специфічними умовами, серед яких існував театр український, викликалися; з'ясовується і та велика громадська роль, що цей театр в українському житті грав. Звичайно

нелегко популяризувати історію театру, коли чимало ще нез'ясованого у ній пишеться, отже і був автор у цих моментах досить обережний, обмежуючись фактами та не наважуючись на необґрунтовані гіпотези. Перешкоджає до того-ж книжці стислий характер її викладу: це позбавило автора змоги ширше використати мемуарну літературу театральну та уникнути таким чином деякої сухості, що де-інде почувається, і зробити цим самим книжку цікавішою широкій аудиторії.

Увагу свою зосередив автор переважно на самому театрові, як своєрідному мистецтві; тому (у перших двох розділах) зупиняється він на драмі не більше за інших елементів театру. В розділі про старий український театр (стор. 13–46) розповідає автор про елементи театральної гри у народній поезії, про шкільні вистави, про головні діянки драматургії того часу і про сценічний бік цього театру і нарешті—про перехід його у формі діалогів та вертепу до народніх мас. Розділу цьому особливо став на перешкоді стислий характер викладу. До того-ж бракує тут загального огляду середньовічного театру у тих найхарактерніших його рисах, що придбав він на Заході. Невеличкий такий вступ яскравіше відзначив-би характерні форми українського театру. І якщо вважав автор за потрібне давати відомості про загальний культурний стан України, виходячи з того, що не всі читачі цієї книжки знання про нього мають—тим більше відчувається отут відсутність такої загальної характеристики середньовічного театру, щоб зрозуміти ті по суті уламки його, що на українському ґрунті збереглися. Легше було-б тоді змалювати окремі форми українського театру; у книжці-ж О. Кисіля не виступають вони досить виразно. Завважити до цього можна і деякі неправильно, на мою думку, освітлені деталі. Так, характеризуючи діялог, слід було-б підкреслити многозначність цього терміну: так називалися і коротенькі віршіпривітання, а іноді і цілком самостійна, розвинена п'єса («Алексій чоловік Божий»); з цього можемо ми зрозуміти, як розвивалися театральні вистави в умовах шкільного життя; вірші-привітання раз-у-раз набирали театральних елементів; од одного виконавця переходили до цілого ансамбля, од звичайної декламації до сценічного виконання, од буденної обстанови до прилюдної вистави, що коли закликалося вже почесне громадянство міста. Виразнішої характеристики потребують і терміни «містерія», «мороліть»; в українському театрові рідко зберегалися вони у чистом виді; українські драми являли собою здебільшого різноманітну мішанину окремих жанрів. Далі що до самих театральних вистав, то навряд чи можна вважати характерною ту відому модель Валансьєнської сцени 1547 р., що подав на сторінці 35 своєї книжки автор; такий устрій сцени можна собі уявити тільки на площі типового середньовічного міста; що-ж до шкільного театру в українських умовах, то більше наближався він очевидно до тої спрощеної сцени, що на ній виконувалися вистави за часи раннього французького класицизму (див. у кн. «Очерки по истории европейского театра под ред. А. А. Гвоздева и А. А. Смирнова», «Academia», Петербург 1923, стор. 259). І, хоч автор і наводить відому звістку київського мітрополіта Євгенія про вистави на свіжому повітрі у ярах Глибочиці, що давалися київськими бурсаками, але не гаразд забувати й про те, що не підтримана ця звістка нічим більше тому і навряд чи можна їй віри няти.

Середню добу українського театру, од Котляревського й до організації постійних українських труп (стор. 47–82) розроблено поки що дуже ще мало, і великої ще потрібно роботи, щоб матеріяли за для освітлення цього часу здобути. Але й те, що ми зараз маємо, дозволяє яскравіше деякі риси змалювати. Так, виразніше можна було-б підкреслити ті національні оточення—на Лівобережжі російське, на Правобережжі—польське, що серед них збиралися помалу елементи українського театального мистецтва. Польське походження деякого з акторів, обставини, що примушували їх грати перед непольськими глядачами, обмежене знання російської мови—усе це спонукало їх брати участь в українських п'єсах. А знання побуту робило з них іноді непоганих виконавців цих ролей. Далі можна було-б з'ясувати характерні риси українського акторського мистецтва, що найкращих своїх представників знайшло в Щепкіні та Соленикові знало також і чимало—і дії пипогес—Зелинського, Рехановського, Зубовича, Генделевича, Жураковського, Дренсіха та інших. Українські п'єси, що доводилося їм в них грати, вимагали реалістичного стилю виконання; і, хоч і невеличкий відсоток складали вони у всьому репертуарі цих акторів, безсумнівно сприяли вони тому, що вироблявся новий для того часу стиль акторської гри, що величезну роль відігравав у розвитку, як російського, так само й українського театального мистецтва. Щепкін переніс свою маніру гри до Москви, де й виховав цілу школу акторську; Соленик та інші актори, що соковитим реалізмом своєї гри в українських ролях на себе звертали увагу, робили те-ж саме діло на Україні,

передавши нарешті через останніх своїх епігонів певну традицію і тим корифеям українського театру, що так високо піднесли українську побутово-етнографічну сцену.

Останній розділ (стор. 83—164) присвячено «новому» українському театрові. Ця доба великого його поширення та розцвіту вивела українське театральне мистецтво на широкий шлях, але не одзначає така періодизація тої руба поставленої межі, що поставив українському театрові 1917 рік, коли, хоч і в дуже тяжких умовах горажанської війни та економічної розрухи, почав був цей театр напружено шукати нових форм; з одного боку, викликалися ці шукання потребою дати новим глядачам відповідний їхнім інтересам театр; з другого-ж, відчувся тут і вплив того незадоволення сучасним театром, що поширене було у всій Європі, а особливо в Росії за останні передвійські роки. Далі, слід зазначити, що зійшов у цьому останньому розділові автор з того шляху, що ним ішов він попереду, відаючи самій-но драмі порівнює вузьке місце, хоч якраз драматургія цієї доби найменше сучасному читачеві знайома. Що-ж до останніх сторінок, то більша їх здається частина присвячена драмі (101—125, 130—150, 158); до того-ж освітлює автор не так у театральному аспекті, як у літературному. Ми знаходимо характеристику драматичної творчості Винниченка, Лесі Українки, Черкасенка, але говорити у курсі історії театру слід тільки про ту драматургію, що була репертуарною; решта—це діло історії письменства. Або, коли вже подав автор ці характеристики, то слід було-б з'ясувати детально, чому саме не стали ці п'єси репертуарними, де полягає причина цьому—чи в публіці, чи у самих п'єсах. Освітлюючи ідеологічну та літературну вартість цих драм, звертає, справді, автор увагу і на театральний їх бік, власне на їх композицію; але, критерії, що ними він користується, невизначені. Про Кропивницького читаємо ми принаймні: «У нього був справжній і таки чималий хист драматурга, але цьому природному хистові бракувало доброї школи, тому... навіть кращі п'єси Кропивницького мають великі хиби. В них часто нема цілності, багато епізодичних сцен, що затримують дію, а прекрасні сцени стоять часто поруч з блідими, ато й зовсім нудними; вони розхоложують глядача і псують враження від п'єси» (стор. 109). Що-ж тоді будемо ми за «чималий хист драматурга» вважати? А далі «струнку» композицію бачить автор у Старицького (стор. 111), а також і у Тобілевича (стор. 120), хоч будова п'єс обох цих письменників відрізняється своїми характерними рисами.—Що-ж до самої історії театру, то деякі сторінки її потребують ширшого та глибшого освітлення. Говорячи про надзвичайний успіх українських труп по російських столицях та аналізуючи його причини, не звернув автор уваги на те, як багато сприяла цьому успіхові насиченість українського репертуара музикою (особливо торкається це трупи Старицького у Москві, де не було серед акторів таких могутніх талантів, як «корифеї» товариства, що грало під орудою Кропивницького у Петербурзі); це-ж наближало українські вистави до популярної тоді на всьому обширі Росії оперети. Далі надзвичайно багато сприяло українцям обмеженість репертуару що до кількості самих п'єс і однаковості стилю їх; це дало змогу обробити всі деталі виконання, що й було новиною для публіки, яка звикла вже до похапцем поставлених на конові імператорського театру прем'єр, які й давалися обов'язково майже що-тижня. Зрозуміло проте, що мала така сталість репертуару і свої негативні сторони: не давала вона сприятливого ґрунту для художнього та ідейного розвитку самих акторів. І навіть «корифеї» у головних своїх рисах склалися у 80-ті вже роки, і далі цього не пішли, як не давав по суті нічого нового і репертуар цього часу. Навіть Карпенко-Карий, що в останніх своїх п'єсах далеко відійшов од перших спроб своїх і спромігшися до певної міри на громадську драму, зростаючи ідеологічно, не опанував він новою драматичною формою, що її новий зміст його п'єс вимагав. І громадські п'єси його, не знижуючись що до яскравості більшості своїх типів, не давали вже тої простої та здебільшого вдалої будови, що властивою була його першим драмам. Далі треба завважити, що необхідно було детальніше зупинитися на тих умовах, в яких, дякуючи київському ген. губернатору Дрентелану, опинився український театр. Примушені обмежуватися Лівобережною Україною та Одесою, шукали українські товариства гарних прибутків по-за межами України. Звідти й одірваність їх од українського громадського життя, од письменства, що швидко йшло вперед, а також і нездатність опанувати новою драмою, коли вже стала вона їм приступна. Отже і перебував український театр поміж двома революціями в трагічній колізії: українська інтелігенція вимагала нового репертуару, який й давала тоді вже українська драматургія та «українізована» світова драма, і театр М. Садовського йшов назустріч цим вимогам. Але касу робили не численні освічені глядачі, а та міщанська публіка, що

звикла до певних традицій на українському конові; до того-ж підтримували оцю «гопакедію» і численні «Малороссийские труппи», що подекуди пережили навіть і 1917р.

Революційному театрові віддано останніх 14 сторінок, де й подано історію його за останніх 7 років; проте, не дають ці сторінки докладних характеристик усіх його напрямків, що за цей час встигли відзначитися. А якраз цього бракуватиме сучасному читачеві; особливо цікаво буде йому з'ясувати собі, якими шляхами йшли театральні угруповання українські, оскільки самостійні були вони у своїх шуканнях й чим винні чужим зразкам. Далі, не накреслено й те, як відчув на собі момент цього перелому український театр, як диференціювалася у ньому акторська маса, частина якої не зважаючи на немолоді іноді роки віддалася шуканню нових форм театраль-ного мистецтва. Поширення цих останніх розділів зробило-би цю книжку ще кращим вступом до розуміння сучасного театру.

В закінченні маємо старанно підібрану бібліографію, де заготовано усю найго-ловнішу літературу, що її більш-менш легко знайти у бібліотеках. І, хоч автор і не дбав звичайно про вичерпуючу повноту, але дещо додати тут слід було-б. Так, замість статті В. Возняка «Початки української комедії», що надрукована була в «Україні» 1914 р. — краще послатися на поширення цієї-ж теми в окремій книжці (Львів, 1919); в літературі про Щепкіна обминуту найцікавішу про нього роботу проф. А. Кізветера (М. 1916), а також інтересну для українського читача статтю М. Мочуль-ського «Щепкін і Шевченко» (Л.-Н. В. 1917). З мемуарів Ванченка не згадано про їх продовження в «Историч. Вестнике» (1916, VI, VII) де знаходимо дуже характерний про мандрівки по Росії та Сибіру «малороссийской» труппи матеріал; далі слід було-б зазначити і велику статтю С. Петлюри про Заньковецьку (Україна, 1907); значно поширити треба було і літературу про новий, революційний вже театр.

Зазначені протягом усього розгляду хибі цієї книжки мають по суті друго-рядне значіння, і уникнути їх. не пророблюючи монографічно окремі періоди укр. театру, навряд чи можна. Загалом-же, безсумнівно давав дуже цінну книжку; прочитавши її, написану до того-ж простою, зрозумілою широким верствам, мовою зможе читач сучасний організуватися в минулому укр. театру, як одного з компонен-тів української культури. До того-ж сила малюнків робить книжку почасти й альбо-мом'наочну даючи уяву, яким саме був раніше театр. Знімки з будинків, з афіш 1834 р. портрети письменників та акторів в найцікавіших їх ролях — здебільшого друкуються вони уперше, далі проста художня обкладинка (робота Кирнорського, четкий шрифт — все це робить книжку надзвичайно приємною і подякувати за неї Вукопспілку щиро можна.

П. Рулін.

Проф. Іван Огієнко. Чистота й правильність української мови Підручник для вивчення української літературної мови. Популярний курс з історичним освітленням. Львів 1925.

Автор кількох праць що до історії української мови проф. Огієнко, виступає між іншими й рясненської на помилки книги «Курс украинского языка», з новою працею.

Як і у всіх попередніх книгах назирає автор на історичну точку зору, істо-ричний принцип пояснення сучасних мовних фактів.

Потреба в книгах, що висвітлюють історично мовні явища вкраїнської мови, величезна. Книжка Свенціцького нас ніяк не задовольнила. Мало не половину нової праці проф. Огієнка забирають історичні пояснення та виписки з пам'яток.

На превеликий жаль і ця книга не виповнює тої прогалини, що є в нашій науці. Вона багато має помилок, виписки зроблено раз у раз зовсім не доладу і вся книга в цілому скоріше заплутує читача, замість привести його до всвідомлення історії вкраїнської мови.

Що правда де-яких хиб, зазначених своєчасно Ганцовим в «Курсі» (як, приміром, твердження, ніби глухі звуки ще й досі існують, хоч-би й паразитарно в укр. мові), в цій книзі вже немає.

Зате-ж є чимало нових проти «Курсу» помилок.

Оминатимемо тут численні гріхи авторови що до законів вкраїнської вимови й спинімось переважно якраз на історичній частині.

Почнемо з загальних засад.

Для автора існують власне дві головних епохи розвитку вкраїнської мови. Це теперішній її стан і «давнина».

Ця «давнина» (слово це подибуємо мало не на кожній сторінці) є в проф. Огієнка щось дуже неокреслене, отже дуже непевне.

Візьмим для прикладу історію переголосу **о, е** на стор. 15 читаємо:

„Науково закон про зміну **о, або е** на **і** можна коротко висловити так: В українській мові давні чисті **о** та **е** змінюються на **і**, як що в дальшій складі був глухий звук **Ъ**, або **Ь**.“ (Про цю формулу нижче).

Далі:

„Звичайно в давнину ця зміна була в відкритих складах, бо тоді, скажемо, в теперішнім слові **ніс** було два склади: «НО—СЪ». Але коли кінцеве «**Ъ**» тут зникло повстав один закритий склад «НОС», «НІС»“. (Підкреслення «в давнину» «тоді» має М. Й).

Можна-б уважати таке формулювання за стилістичний недогляд, коли-б не дальші висновки.

По-перше так таки й далі не має згадки про «Й».

По-друге: нічого не сказано про слабкі й сильні глухі й це призводить автора до дивовижного висновку на стор. 19—20.

„Як я вже сказав в § 2 зміна давніх **о** та **е** буває лише тоді, коли в дальшому сусідньому складі був глухий звук **Ъ** або **Ь**: це науковий закон, який не знає неоправданих виключень. Коли-ж додержуватись шкільного правила, що звуки **о, е**, міняються на **і** в закритім складі, тоді випадки § 5 будуть виключенням з цього правила (але не з правила наукового).

Це сталося тому, що глухі звуки в одних випадках зникли (тоді склад закрився), в других перейшли на **о, е** (тоді склад лишився відкритим. Ось ці останні випадки і наводжу тут:... кінєць, гінець, стілець... камінець, ремінець... корінець, папірець (!)... олівець (!!)... сніпок, стіжок...“ (Підкреслення скрізь має М. Й).

Не можна було тут не зробити цієї виписки. Вона наочно доводить, що проф. Огієнко вважає, що перехід **о, е** на **і** відбувся також і перед сильними глухими.

Трудно серйозно поставитись до такого твердження! Адже-ж і для проф. Огієнка мабуть ясно, що в такому випадкові ми мали-б називні: вірел, кізел, вісел, вівес, пісел і т. д. (із ОРЬЛЪ, ОВЬСЪ і т. д.).

Отже, проф. Огієнко хоч і знає, що бувають глухі сильні й слабкі але не може з того зробити належного висновку.

Не кажемо вже за те, що в перелік слів потрапили такі слова з корінним ятем як «камінь, корінь», німецьке слово «папір», та повноголосне «олівець». Для того, щоби в нас найменшого не залишилось сумніву, що проф. Огієнко справді не розуміє процесу українського переголосу, він додає нижче (ст. 20) „...давній конєць, мостькъ правильно дали в нас—кінєць, місток“. І далі формула:

„Рок-ен-єць, роч-ен-єць, річ-ен-єць“, що вже просто глузує з історичної граматики української мови.

Цілком очевидно, що з такими теоріями не поясним форм—ЖЬНЬЦЬ (жнець—жнеця), отже проф. Огієнко залишає їх без нікотрих пояснень (стор. 42.).

Окрім «давнини» автор усталює ще «доісторичну добу» наприклад (стор. 73). „...Через це-ж саме вже з доісторичної доби утворились подвійні форми прикметників: на «—ний» і на «—ній»“.

Плутається автор також пояснюючи форму «цей». Його пояснення зводиться до того, „що група **т+с** брєніла віддавна як «Ц»“. В дієсловах стала вона вимовлятися як «Ц» (годиця), а надалі вимова заіменника «ся» в дієсловах вилинула на заіменник «сей, ся, се».

Найдавніше при цьому те, що автор перед цим наводить і форми «от+сей, от+ся, от+се», але йому не спадає на думку взяти ці форми за основу пояснення, і він витрачає сторінку з гаком на туманні теорії дієслівного впливу.

На стор. 105 читаємо:

„Це з'явлення «Н» по приїменникові—явище дуже давнє, що повстало ще в доісторичну пору життя нашої мови“. (Мова йде про форми типу з ним, до нього).

Очевидячки для автора залилося тайною, що «З» походить з СЪН || СѦ і що мова може йти не про давнє з'явлення Н» а лише про пізніше відокремлення Н від прийменника».

Як що проф. Огієнко з таким поясненням (прийнятим ві всенякій лінгвістичній літературі) не погоджується, то він мав-би це якось мотивувати. Інакше застається вражіння, що проф. Огієнко по prostu цього не знає.

Таке саме вражіння полишають нам отакі рядки (стор. 116) «Кінцеві гортанні (!: звуки коріння **г, в, х** по всіх формах часу теперішнього змінюються на шиплячі **ж, ч, ш**) лягти, ляж у, ляжеш, ляже... ляжуть—печу, печем... печуть».

Не переконує нас навіть наведена з збірнику 1073 року форма «камо бѣжоу». Все-ж таки «ляжу» і «ляжеш» зостаються явищами цілком різного порядку. В історичній освітленні така формула просто дивовижна.

Скажемо ще декілька слів про виписки з пам'яток.

На стор. 124 пояснюючи форми як от «ходитимуть» автор каже:

...Походять ці форми з дуже давнього часу і ще з доісторичної доби була в нас така форма будучого недоконаного, котра складалася з недоконаного дієменника допомогового слова ИМАМЬ, напр. ХОДИТИ имамь, ходити имами, ходити имать і т. и. (Виписки).

Далі... Дуже рано в слові «имамь» відпало початкове «И» напр. Чернігівська Ліствиця XII. в. «изъѣдати мать». Пізніше допомогове слово злилося з дієменником: «носити муть» дало «носитимуть» (з носити ИМѢТЬ, носити мѢТЬ).. «

При чому ж тут ИМАМЬ? Надто при чому-ж тут „відмовлення «И» в ИМАМЬ“?

Мимоволі набивається думка, що автор не гаразд розрізняє ИМАМЬ і ИМѢ.

Інакше до чого ж наводити „відпадиння «И» в ИМАМЬ“?

Щоб підтвердити цю нашу здогадку наводимо ще інші приклади.

(Стор. 114) „Тоді—літературна форма: давнє ТЫГЪДЫ, ТЫГЪДА дало форми «тогда» «тоди»“.

При чому тут «ТЫГЪДА»?

Ниже:

«Через, давнє ЧРЪСЪ, ЧЕРЕЗ...»

При чому тут «давнє ЧРЪСЪ?»

Давність і доісторичність очевидно служать тільки для того, щоби гатити в одну купу помилки рукописців, церковно-словянську й старо-українську мову.

Так само автор очевидно забув, що форми від та од походять від ОТЪ та ОТ і через це не дозволяє вживати обох форм в однім реченні. (Ст. 142).

Наведено нарешті ще один випис з Полт. актів 1665 року

Автор, гадає що народні говори в словах: зійшла обійдеться... „знають тут досить виразне «И» а не «І»“.

На доказ цього наводяться виписки з Полтавських актів.

„Пиду в село, подиймую, чого не дистало“. Ця виписка дуже характерна для авторового методу механічно накопчувати виписки.

Не вже-ж проф. Огієнко вважає що в 1665 році знак и означав теперішній звук и? І коли так, то якого знаку 1665 року уживалося для звуку і? Слово періг (!) автор зараховує до повноголосних (стор. 23).

Слово ішов відноситься до правила: „Коли слово розпочинається з двох приголосних трудних до вимови... іржа, іржавий... ішов (!)“

Не-трудно догадатись що слово ішов не „починається з двох приголосних трудних до вимови“ і має своє і з форм другого дієслова, що править йому за Praesens— а саме йти, йду.

Для неакуратности проф. Огієнка в справі виписування цитат характерно ще й те, що «класичні мови» ілюструються прикладами—з Євангелій (!). Цето-б-то Вульгата є класична латина!

Гадаємо, що не висловимся загостро, сказавши, що книга проф. Огієнка нічого не дасть тому, хто хоче ознайомитись з історією української мови. Вона може його тільки спантеличити. Не кажучи вже за нову книгу Немчинова, навіть устаріла в деяких твердженнях книжка Синявського «Короткий нарис» являється в стокроть соліднішою й кориснішою працею, бо базується на наукових даних, а не механічних, неохайних виписках з пам'яток.

Як практичний підручник книга слабенька. Вона не може замінити бодай першого видання «Уваг» О. Курилової.

Правопис в книзі не академічний і це ще зменшує практичну вартість її як підручника.

М. Йогансен

Природа и охота на Украине. 1—2. 1924. Из-во Всеукр-го союза охотников и рыболовов. Стор. 392, ст. 8-е. Ціну не позн.

Зміст складається з 9 різноманітних відділів, що в кожному теж дуже, різноманітний і цікавий матеріал. Це все заслуга енергійного редактора т. Аверина.

є белетристичний відділ. Є навіть поезійка — п. н. «Тетрадь». Одне оповіданнячко українською мовою «На козу». Найцікавішим здається мемуарний матеріал «Из скитаний по Манчжурії» В. Дикова. Тов. Джек написав мисливське оповідання з класовим підходом до теми:

«Загудел гудок на заводе...
Властно и мощно.

И я понял, что я не вернусь к Марьяне».

За винятком цього спокушеного «художністю» автора, всі подають непідроблений і свіжий, тим саме зворушливий життєвий матеріал мисливських споминів. Цікаво спостережати на споминах зірку професійну увагу до природи. Хоча-б оця дрібничка: «Колись широка й глибока кава на межі кущів і панського лісу вже давно обсу-нулася і заросла кушами» (П. Постоев).

Найбільш змістовне є «научный отдел». Він має переважно зоологічний характер, але є одна ботанічна стаття «Растительность озера Змиевского Лимана Харьк. губ.» Є Лавренка дуже докладна, як і всі його розвідки. Зоологічні статті дають великий фавністичний матеріал, як от стаття Мігуліна «Млекопитающие Харьк. губ.», Солодовнікова «Материалы к изучению рыб р. Донца», статті проф. Белінга. Вміщена тут розвідка С. И. Огнева «О медведях, водящихся в России» має загальніший систематичний інтерес.

Взагалі цей відділ не гірший, як у якомусь спеціальному органі, що почасті з'ясовується відсутністю наукового друку на Україні...

Відділи «охотничье хозяйство», «рыболовство и рыбководство» освітлюють досить охоплюючи відповідні галузі. В «официальном» відділі зібрані до купи потрібні мисливцеві норми його справи... З першої-ж сторінки своєї журнал розпочинає кампанію проти шкідливих весняних браконьєрських ловів («О весенней охоте» передова стаття).

Дуже шкода, що журнал, здається, спинився на 1—2 числі. Бажано було-б його бачити й надалі, хоча-б у зменшеному проти цього вигляді.

М. Клоків.

Валер Проноза. Державний розум. Держвидав України. 1925.

Валер Проноза (псевдонім відомого революційного поета) виступає нині з другою вже книжечкою сатиричних віршів.

В книжечці 15 віршів, що викликали в щоденній газетній роботі принагідно.

Це є справдешні «нотатки» як і зветься перша книжка сатиричних віршів, нотатки політика, що стоїть у гушавині соціального життя.

Деякі (небагато з них) стилізовано під народні байки. В сучасній літературі маємо двох авторів таких байок С. Пилипенка й В. Ярошенко.

Й не можна не визнати що хоч Пилипенкові, хоч Ярошенкові байки вдаються краще ніж В. Пронозі: їхні байки мало чим слабші од Глібівських і зберігають понайбільше мову й стиль «під мужика».

Це є свідомо заміна Глібівської байки на нову байку з комуністичною мораллю та з усіма чисто аксесуарами байки «під мужика». Щось на взірець антирелігійної брошури з заголовком церковно слов'янського в'язу.

Валер Проноза стоїть до деякої міри на перехресті. Його байки абстрактніші в позбавленні суто-селянського аксесуару, бо в них проглядає навіть іронічне до цього аксесуару відношення. Це — не селянський байкар.

Для зрівняння досить узяти хоча-б байку Пилипенка про Павука й порівняти її до байки Пронози «Павук утік лишилось павутиння» (про скинення Пуанкаре).

В Пилипенка «хазяйка» змітає павутиння, в Пронози його змітає «рука історії» — отже бачимо «стару пісню на новий лад».

Байка «Старі приказки на новий лад» (не вміщена в збірничку «Державний розум») як найяскравіше доводить висловлену думку.

Валер Проноза відходить від байки.

І переходить до сатиричного віршу, до епіграми. Епіграми В. Пронози вдаються куди краще. Досить указати хоч би на «Відповідь на привітання» — це зразок політичної епіграми. На жаль у збірничку окрім цієї та ще «Дружніх посланій землякам» епіграм майже немає і це тому, що епіграму надто вже щільно буває зв'язано з даним життєвим фактом і вона загубляє взятую по-за ним, свою свіжість.

Повторюємо, Валер Проноза як сатиричний поет стоїть іще на розпутті шукаючи свого стилю.

Здається нам—його стиль то епіграма це по-перше.

По-друге сатиричний вірш, що формою своєю наслідує якийсь ліричний чи героїчний твір.

До такого ґатунку належить усіма сторонами прекрасно виконаний вірш «І моя кримська усмішка» присвячений В. У. А. Н., зроблений під баладу.

Ця річ незрівняно вища від усяких байок «під мужика», бо є одверта і в'їдлива пародія, а байки що-б там ні казати є все-таки література підроблена, фальшована. В таких віршах і в епіграмах сила Валера Пронози й вони читаються з насолодою. Алегоричність, символізм — необхідні ознаки байок не до лица В. Пронози. Його стиль це—гострий сатиричний ніж, епіграма, епіграматичні вірші, одверто іронічні балади і т. и.

Видало Д. В. У., книжечку охайно. Друкарських помилок, здається, немає зовсім. Обкладинка мусіла-б бути виразніша.

М. Крамар.

Варвара Чередниченко. Зшиток Софії. Сояшник за 1905 рік. В-во «Червоний Шлях», Київ, 1925. 2 стор. 199 + II in 8°.

Авторка користується з форми щоденника для своєї півісторичної безсюжетної повісти. Щоденника пише молода дівчинка 14 років. Перед книжкою вміщено сторінку «До читачів», де авторка перепрошує за наївність своїх героїв, як на сучасний погляд, і повідомляє, що «цього твору збудовано на дійсному житті та подіях м. Катеринослава».

Своє завдання В. Чередниченко виконала досить старанно, проте не уникнувши деякої штучності, що зумовлена тут штучністю самого завдання — стилізації дитячого письма. Замість дитячої чи півдитячої наївності де-не-де виникає навмисне наївнічання дорослої людини. Але окремі рисочки надзвичайно жваві.

Взагалі книжка складається з характеристик окремих героїв, декількох анекдотичних пригод і деякого історичного матеріалу за часи першої революції. З'єднує це все історія потайного революційно-національного, учневого гуртка, де головна героїня виконує обов'язки писарки.

Переказано згадані події просто, спокійно і трохи блідо. Читати можна. Деякі постаті дуже неяскраво окреслено — і тому їхні вчинки мало умотивовані.

Так відповідальна постать батька Софії, свідомого революціонера лишилась виконана подекуди тільки з побутового боку. Його революційне обличчя намальовано дуже абстрактно. Можна було-б хоч на кінець повісти сказати, в якій партії перебуває «старий Сояшник», або принаймні в якій саме «майстерні» він працює. Не умотивовано фігура Зої Сольської з її різними екстравагантностями. Поруч з тим другорядні фігури намальовано жваво. Революційні події переказані сумлінно, хоч і трохи сіро. Змальовано «похорон революціонерів», вбитих робітників, мітинг, страток учнів — очима героїні, про інше все вона слухає і записує до щоденника розмови.

В цілому книжка В. Чередниченко почасти може заступити в сучасній літературі мислені в старій — особливо російській — спогади з шкільних років.

М. Д.

Е. Гуцайло. Подвійна бухгалтерія. Американське книжкування. Київ 1925 р. Стор. 125. Ціна 1 карб. 50 коп. Тираж 3000.

Винятковий серед загального браку різних підручників в царині технічного знання брак підручників бухгалтерії (українською мовою, звичайно) коли не робить з виходу в світ всякої книжки в цій галузі справжньою сенсацією, то в кожному разі викликає до неї значно підвищений інтерес. Такий інтерес викликало й появлення зазначеної вище книжки Е. Гуцайло. Як голодна людина на хліб, так накидається суспільність звичайно до нових подібного роду, бажаючи закропити свій нестерпучий голод. Але тим дужче розчаровуєшся, коли виявляється, що від такої новинки аж ні в чому не змінює попереднього становця й зовсім не затишає дірки, що існувала раніше. Така історія трапилась і з цією книжкою.

Українською мовою досі не було об'єктивного оригінального підручника загальної бухгалтерії. Ніхто також досі не підніс і не спробував розв'язати питання про доцільну, достотну й послідовну рахункову термінологію. Отже завданням перших авторів таких підручників передовим є загодити ці елементарні вимоги життя. Що-ж дає нам автор?

Передовсім тон всієї книжки з початку і до кінця—це бойвий похід автора проти ненависної йому «італійки» й американка.— як панацея від усіх бід і тернів у галузі рахівництва й звітності. Автор пише: «як-же приємно для керівника й для книжкуна тоді, коли на протязі години можна мати баланс... Це вдовolenня можна мати лише тоді, коли ведеш американку». Мусимо, однак, запевнити автора, що тут як і раз і є його фатальна помилка, що наклала своє тавро на всенуку його працю. Всякий, хто працює на відповідальній праці в царині рахівництва, засвідчить, що не «італійка» винна тому, що балансу не можна мати за годину, а дещо інше, як також і те, що такий баланс, що його можна мати за годину при американці, можна за той-же час, і навіть скоріше, мати й при італійці. Є бо баланси і баланси. Далі автор пише: «американка дає завідуючому підприємством можливість легкої диспозиції в процесі господарства. Зате при прастарій італійці завідуючий ходить в густому лісі конт і записів». Тут, хоча автор і вихвалює американців над усе, але ми мусимо авторові не повірити вже через логічні міркування. Ми, правда, не американці й багато дечим американським не захоплюємося, але американ-а у нас була відома кожному бухгалтерові і великому відсоткові адміністраторів. Задовго до сентенцій тов. Е. Гуцайло, і невже-ж всі вони такі нерозумні, що не могли такої очевидної вигоди для себе розпізнати? Наша неодноразово випробована практика вчить нас, що американка надто придатна річ в невеликих підприємствах і там вона дійсно скорочує працю, в великих-же підприємствах вона не дає ніякого постережливого ефекту; тим менш можна вважати її за панацею й за засіб до блискавичного одержання балансів. Слід зауважити, що та «італійка», що проти неї автор виступив походом, у нас зазнала такої самої еволюції, як і в Америці (а ми-ж Америки не відкриємо, коли скажемо, що американка то є всього-на-всього лише відміна, варіація, тієї самої осоружної італійки), лише в інший бік, і скорочення рівнобжності записів у нас є не гірші, ніж в американці, а можливо, що й далеко більшим ефектом,— залежить від постановки і організації. Не думавмо, щоби автор дійсно вірив у те, що при італійці у нас ведеться аж сім (!) основних книг. Вважаємо, що це автор висловив так вже в бойовому запалі.

Отже, книжці тов. Е. Гуцайло передовсім бракує об'єктивності та тієї рівноваги, що повинні бути першими передумовами наукової праці.

Переходячи до ділового змісту книжки, ми мусимо зазначити, що вона дає читачеві розуміння первісних засад рахівництва й практично вводить читача в курс ведення американської форми рахівництва. В цій частині книжка справляє гарне враження й може принести свою користь при ознайомленню з тією формою. Однак, на жаль, цього надто замало для єдиного поки що підручника з рахівництва на нашому книжковому ринку. Замало також і тих схем номенклатури рахунків для деяких форм господарства, що їх автор приводить в XII розділі своєї книжки. Одної номенклатури рахунків не досить для того, аби вивчити особливості рахівництва і звітності тих різних форм господарської діяльності. Автор привів у кінці книжки в розділі XX декілька прикладів досить цікавих аналізів з галузі дослідження господарського стану окремих підприємств, але ні єдиним словом не обмовився про такі дійсно актуальні питання, як доцільний і достотний облік торговельного обороту (різні форми обліку реалізації товарів і одержаних від того результатів), а також нічого не сказав про облік виробництва, дарма що раз-у-раз брав приклади з індустріальної галузі господарства, про облік праці, недостатньо висвітлив питання аналізу балансу і взагалі не торкнувся і багатьох питань, з царини практичного застосування рахівництва, тоб-то нічого не сказав як раз там, де повинен бути центр практичної ваги підручника, а тим самим не підвів під нього ніякого ґрунту. Адже підприємцю цікаво мати не баланс сам по собі, а баланс, що дає висліди його різної торговельної або виробничої діяльності. А-як, вести в баланс ці висліди і що вони собою виявляють,— автор не показав.

Ще повинні торкнутись термінології автора, а також стилю його викладу. І те й друге можна кваліфікувати, як нечитабельні. Термінологія автора невитримана. Так тримаючись з початку наукових термінів «Зиск» і «страта», автор, очевидно роблячи поступку сучасному термінологічному жаргонові, переходить зрештою на «прибутки» і «збитки». Окрім того, вона в значній своїй частині невдала. Не кажучи про запровадження ним терміну «книжкування» та «книжкун», що ледве чи ввійдуть у вжиток (є-ж гарний український термін «рахівництво», раз не подобається «бухгалтерія»), нам тяжко погодитись на таку термінологію, як «режі (!?)» «мобілі», та «імобілі», «конто» (чому, все ж таки, не «рахунок»?) то що надмірне засмічення нашої наукової мови чужоземними термінами, при умов існування прегарних українських

або натуралізованих вже на Україні слів, цілковито шкідливе. Також мова автора нас не задовольняє,—вона не популярна і навіть частково не зрозуміла. Таких прикладів, як «дефініція цієї тямки» (стор. 18), «впливи від відписаних дебіторів» (стор. 43), можна десятками зустрінути на сторінках розгляданої нами книги. Також засуджені вже остаточно дієприкметник на «учий» та «ючий» («кореспондуючий», «завідуючий») ріже око, рівно-ж як і зовсім не відповідне вживання займенників «який» та «котрий».

В прикладах автор приводить борги на заставлену землю (стор. 13 та 33). Цього в країні, що на завжди знесла приватну власність на землю, не варто було-б робити.

Отже, з жалем констатуємо, що перший за часом виходу в світ оригінальний твір із загального рахівництва українською мовою не задовольнив пекучої в ньому потреби ні з якого боку, та й ціна—1 карб. 50 коп.—для такої невеликої книжки дорога.

Б.

Література про «перше травня».

«Перше травня—не звичайне свято—день відпочинку,—а міжнародний день відпочинку, свято класове, свято робітників. Цей день має свою історію й святкується вже не один десяток літ.

В країні, де влада належить робітникам і селянам, цей день буде відсвятковано так, як бажає робітнича класа. В цей день на всьому теренові С. Р. С. Р. почуватиметься святочний настрій; в усіх клубах, ячейках, школах і т. д. буде зроблено доповіді, присвячені історії цього свята, а культробітник—матиме матеріал для того, щоб зробити доповідь про цей день своєму клубові.

Бажаючи стати в пригоді читачам нашого журналу в цій справі ми вміщуємо в ньому список тої літератури, що вільно продається на книжному ринкові, або є в великих бібліотеках, як історичний матеріал.

Список (звичайно) не закінчений, бо трудно злічити всі книги, що вийшли в СРСР присвячені цьому дню. Крім того, трудно тому, що досі спостерігається в нашому видавничому світі звичайне явище: давати найвищу літературу, присвячену певному дню, не за місяць до цього дня, а в найліпшому разі—за день, два до його, а як правило—через скільки день потому, як день цей мене. Тому в спискові нашому немає найновіших книг, присвячених «першому травню», які вийдуть в квітні місяці цього року. Читач довідається в часописах.

ВИДАННЯ ДО 1917 РОКУ

Г е д, Ж. «8-мичасовой рабочий день и 1-ое Мая». Книгоиздательство «Н о в ы й М и р». Спб. 1906 год.

Е л ь н и ц к и й, А. «Первое Мая в России». Издание О. П о п о в о й. Москва. 1906 год (См. «Т е м ы Ж и з н и». Вып. III-ий).

М а р т о в, Л. «Пролетарский праздник». Издание «Д о н с к а я Р е ч ь». Ростов на Дону. 1906 год.

б. автора. «Первое Мая—праздник труда». Книгоиздательство Б о р ь б а. Петербург. 1906 год.

П л о х о ц к и й, (Василевский) «К празднованию I-го Мая в Русской Польше». Журнал «Б ы л о е». Январь 1907 год.

А к и м о в, В. — М а х н о в е ц. «1-ое Мая в России». Журнал Б ы л о е. 1906 г. №№ 10—12.

А к с е л ь р о д, П. «Политические пробуждения русских рабочих и их первомайский праздник» Спб. 1917 год.

М а р т о в, Л. «Пролетарский праздник». Издание «Новая Библиотека». Спб. 1906 г.

Б о г д а н о в, А. «1-го Мая—международный праздник труда» Спб. «Издательство Белопольского».

Г е й л и к м а н н. «1-ое Мая в России и за границей». Журнал «Вопросы Труда» Москва.

П л е х а н о в, Г. «Ежегодный всемирный праздник рабочих и 8-мичасовой рабочий день» Спб. Книгоиздательство «Новый Мир». Петроград.

П л е х а н о в, Г. «1 мая 1890 г.» Исторический очерк. «См. Журнал «Социал-Демократ». Кн. 2-я. 1890 г. Издание—Женева. (Швейцария).

М а к с и м о в, Н. «Праздник труда». Издание «Молодая Россия». Москва 1906 г.

М а р т о в, Л. «Чему учит харьковская маевка», Журнал «Заря». №1-й за 1901 г.

ВИДАННЯ 1917 РОКУ

Г е д, Ж. «8-мичасовой рабочий день и 1-ое Мая». Москва. Книгоиздательство «Д р у г».

С т е к л о в, Ю. «Майский праздник в России». Издательство «Ш и п о в н и к», Петербург. (См. «Календарь Революции» под ред. Бурцева).

Дальний, В. «Проект письма к Интернационалу». («Первая маевка в России». Издательство «Народное Дело».

Зиновьев, Г. «Пролетарский праздник 1-ое Мая». Издание Петроградского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов. Петроград.

ВИДАННЯ 1918 РОКУ

Зиновьев, Г. «Пролетарский праздник 1-го Мая». Петроград. Совет Рабочих и Крестьянских Депутатов.

Зиновьев, Г. «Первомайский праздник буржуазии». Сборник статей Зиновьева и Ленина «Против течения». Издание Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов.

Рязанов, Н. «Обуховское Дело». «Материалы по истории празднования 1-го Мая в России». Спб. Петроград. Совет Раб. Депутатов.

Ерманский. «Первое Мая — день борьбы за мир». Издательство «Книга». Петроград.

Стеклов, Ю. «Майский праздник в России». Издательство «Деница». Москва.

ВИДАННЯ 1919 РОКУ

Вардин, И. «Майский праздник коммунизма». Издание ВЦИК. Москва.

б. автора. «Да здравствует первое мая, да здравствует коммунизм». Издание «Петроградского Совета Рабочих, Крестьянских и Солдатских Депутатов».

Верзин, Я. (Винтер.) «Праздник международной солидарности». «Первое мая на Западе». Коммунистический интернационал № 3.

Фриче, В. «Мировой красный праздник». Издание В. Ц. И. К. Украины. Киев. Харитонов. «Братство народов. Первомайский праздник, как день международного единения». Журнал «Пламя». Спб. № 51.

ВИДАННЯ 1920 РОКУ

Митрофанов, А. «Что за праздник первое мая». Государственное Издательство РСФСР. Москва.

Фриче, В. «Мировой великий праздник». Петроград. Издание Политического Отдела — Петроград. трудов. армия.

Шишков, В. «Подножие башни». Очерки и рассказы (Рассказ «Москва»). Петроград — Государственное Издательство РСФСР.

Лилина, Е. «Первомайский праздник молодежи». Издание Государственного Издательства РСФСР. Москва.

б. автора. «Первомайский сборник» (посвящается массовым субботникам.) Редакция Колотова. Н. Новгород.

б. автора. «Да здравствует Первое Мая». Ко всем работникам, красноармейцам, железнодорожникам, ко всем трудящимся. Государственное Изд-во РСФСР. Москва.

Каменев, Л. «Трудовое первое мая». Статья в газете «Известия» № 93.

Ефремов. «Первое мая в прошедшем». Статья в газете «Уральский рабочий» № 106. Вардин, И. (Мгеладзе). «Майский праздник коммунизма». Государственное Издательство Украины. Харьков, 1920 года.

б. автора. Первомайское воззвание Коммунистического Интернационала. Журнал «Коммунистический Интернационал». № 1—10—17).

ВИДАННЯ 1921 РОКУ

Святковский, В. «К истории 1-го Мая» (1890-1892). Журнал «Былое». Книга 16-я.

Ольминский, М. «1-ое мая в России». Статья в газете «Правда». Москва. № 93.

Митрофанов, А. «Что за праздник первое мая». Издание Государственного Издательства РСФСР. Москва.

Луначарский, А. «Наш первый май». См. журнал «Красный командир». Петроград.

Зорин, С. «Первое мая в прошлом и настоящем». Государственное Издательство РСФСР. Москва.

ВИДАННЯ 1922 РОКУ

Карелина, В. «На заре рабочего движения в Петербурге». Журнал «Красная Новь». Москва. № 4.

Валк, С. «Материалы по истории празднования 1-го Мая». Журнал «Красная Летопись». Москва. № 4.

Святковский, В. «К истории 1-го Мая». (1892-1893). Журнал «Былое», книга 19-ая.

б. автора. «Первое Мая в школе». Сборник по организации Первомайского праздника в школе всех ступеней и типов. Со вступительной статьей, тезисами, лозунгами и материалом для декламаций, инсценировок и пения, с примерными программами праздника с живыми картинами. Издание «Книжное Товарищество», 1922 г.

Лепешинский, П. «Пролетарский классовый праздник». Журнал «Молодая Гвардия». № 1—2-ой. Москва.

ВИДАННЯ 1923 РОКУ

Сост. Равич-Черкасский. «Первое мая». Сборник статей и материалов. Государственное Издательство Украины. Харьков.

Раевский, А. «История 1-го Мая в России». Государственное Издательство РСФСР. Москва.

Фриче, В. «Мировой праздник 1-го Мая». Издание Всерос. Центрального Исполнительного Комитета. Москва.

Дальний, В. «Проект письма к Интернационалу» (1-ая Маевка в России). Издание «Народное Дело» Москва.

Плеханов, В. «Ежегодный праздник рабочих и 8-мичасовой рабочий день». Издательство «Новый Мир». Москва.

Вардин, И. «Майский праздник пролетариата» Издательство. «Московский Рабочий». (Листовка).

Агитпроп Ц. К. «Тезисы к 1-му Мая». Издание «Красная Новь». Москва.

Хабас. «Первомайский праздник». (33 года празднования 1-го Мая). Издательство «Красная Новь» Москва.

б. автора. «Сборник материалов Главполитпросвета о 1-ом Мае». Издательство «Красная Новь». Москва.

б. автора. «Песни 1-го Мая». Сборник, в который вошли произведения пролетарских поэтов: В. Князева, В. Кириллова и др.. Москва. Издание Хамовницкого Райполитпросвета.

Вардин, И. «Первое Мая» Издательство «Московский Рабочий». Москва.

Шелавин, К. «К 1-му Мая в России». Обзор истории 1-го Мая в России. Издательство «Прибой». Петроград.

Гайсинский, М. «Первомайский праздник». Московское Издание Хамовницкого Райкома РКП. Москва.

б. автора. «Синеблужный май». Литературно-художественный сборник. Издание Всероссийского Центрального Совета Профессиональных Союзов. Москва.

Равич-Черкасский. «1-ое Мая в России». Сборник. Государственное Издательство Украины. Харьков.

Дядя Левонтий. «Первое Мая в России и за границей». Издательство «Молодой Рабочий». Харьков.

б. автора. «1-ое Мая за границей и в России». Составлено по материалам Зиновьева, Вардина, Фриче, Колпенского, Акимова-Махновца и др. Издательское отделение Ц.К. КП(б)У. Харьков.

б. автора. «1-ое Мая в рабочих клубах». Сборник. Издание «Красная Новь». Москва.

б. автора. «Международный праздник труда и наступление капитала». Сборник. Издание «Буревестник». Краснодар.

б. автора. «Комсомольский Май». Сборник. Издание «Красная Новь». Москва.

Щелканов, П. «Первое Мая в клубе». В помощь клубной работе. Издание «Молодая Гвардия». Москва.

Вардин, И. (Мгеилаидзе). «Майский праздник коммунизма». 3-ье дополненное издание. Издательство «Московский Рабочий».

Плеханов, Г. «Празднование первого мая и борьба с милитаризмом в эпоху II-го Интернационала. (См. Журнал «Путь к коммунистическому интернационалу стр. 58.) Издательство «Прибой».

ВИДАННЯ 1924 РОКУ

б. автора. «Первомайские стихи». Сборник Кооперативного Издательства «Коммунист». Одесса.

б. автора. «Рабочая весна 1-го Мая». Сборник Кооперативное Издательство «Коммунист». Одесса.

состав. С. Валки и А. Шилов. «Первомайская хрестоматия». Государственное Издательство РСФСР. Ленинград.

Клубный Отдел ГПП. «1-ое Мая». Сборник материалов для проведения дня 1-го Мая в клубах. Главполитпросвет УССР. Издательство «Путь Просвещения». Харьков.

Кон, Феликс. «Первое мая». Издательство «Красная Новь» Москва.

б. автора. «Комсомольский май». Сборник. Издательство «Красная Новь». Москва.

Ленцнер, Н. «1-ое мая и рабочее движение на Западе». Издательство «Красная Новь». Москва.

Клубный Отдел ГПП. «Первое мая». Сборник Клубного Отдела Главполитпросвета. Издательство «Красная Новь». Москва.

б. автора «Первое Мая». Литературно-художественный альманах. Издание ПУОКРА. Ленинград.

б. автора «Первое Мая». Пособие к проведению первомайского праздника в рабочих клубах. Под редакцией Е. Шемашковой и С. Корёва. Издание «Красная Новь». Москва.

б. автора. «Первое мая в школах и клубах». Сборник. Составлен сотрудниками ПРИМГУБОНО. Издание «Книжный Уголок». Чита-Владивосток.

Щелканов, П. «Первое мая в клубе». Издание 2-ое. Издание «Красная Гвардия». Москва.

Маркович, М. «Первое мая в дошкольных учреждениях». Издательство «Работник Просвещения». Москва.

Ленин, Н.—Ульянов, В. «Рабочий праздник первого мая». Издание ВЦСПС. Москва.

Сверчков, Д. «Первое мая за полярным кругом». (Из книги «Царское подполье»). Издательство «Молодой Рабочий», Харьков.

Раевский, А. «История первого мая в России». Издание Государственного Издательства РСФСР. Москва. (Издание 2-е дополненное).

Ашукин, А. «Первое мая в России». Издание «Красная Новь». Москва.

Власова, О., Орловская, Б., Бендер, Н. «Первомайские прокламации». Библиографическое описание. Государственное Издательство РСФСР. Ленинград.

Хабас, Р. «Первомайский праздник» (34 года празднования 1-го мая в России. Предисловие В. Невского). Государственное Издательство РСФСР. Москва.

б. автора. «Перше Травня.» Збірник. Видавництво «Шлях Освіти». Харків.

ВИДАННЯ 1925 РОКУ

б. автора. «Первое мая». Сборник стихов. Цена 50 коп. Настоящий сборник стихов «Первое мая» имеет своей задачей прийти на помощь читателю не только изложением фактического исторического материала возникновения международного праздника труда, но и освещением его политической роли, особенно в период империалистической войны и революции.

Из предисловия.

Издательство «Пролетарий». Харьков.

Ленин, Н. «Первое мая в России». Статьи и заметки. Издательство «Пролетарий», Харьков. Цена — 25 коп.

Ельницкий, А. «Первое мая в России». Издание «Пролетарий». Харьков. Цена 25 коп.

Ю. Масляников.

Книжки, надіслані до редакції.

Г. Зінов'єв. Комінтерн переможців. Доповідь т. Зінов'єва на зібранні активних робітників лєнінградської організації 9 липня Бібліотека «Лєнінський призов» за редакцією Е. Квірінга. «Червоний Шлях», 1924 р., 8°, тир. 7050, стор. 44. Ціна 14 коп.

Л. М. Каганович. Як збудована РКП (більшовиків) (про статут партії). Бібл. Л. Пр.—«Черв. Шлях», 1924, 8°, тир. 7050, стор. 48. Ціна 15 коп.

М. Е. Малюга й М. М. Артеменко. Організація сільсько-господарського рахівництва в колективах. Книгоспівка, 1925 р., 8°, стор. 114. Ціна 1 карб.

М. Ірчан. Родина Щіткарів, драма на 4 дії. Вінніпег, Канада, 1924, 8°, стор. 78. Ціна 25 центів.

Леонід Улагай-Красовський. Сон весняної ночі. Весняна казка на 5 дій (за Гоголем). Вища Науково-Ренефтуарна рада Відділу Мистецтва Головополітосвіти Наркомосу до вистави ухвалила. ДВУ, 1925, 16°, стор. 76. Ціна .8 коп.

Книжка-календар кооператора на 1925 р. Книгоспівка, 1925 р., 16°, ст. 238, тир. 5000, без ціни.

Лєнінові листи до Горького 1908—1913. Женева—Париж, Краків—Берн. Поронін. З передмовою і примітками Л. Каменєва. Переклав І Дніпровський. ДВУ, 1925, 8°, тир. 7 000, стор. 136. Ціна 40 коп.

М. Беєр. Всеобщая история социализма и социальной борьбы. Части четвертая и пятая. Период от 1750 до 1920 г. Г.И.У.

1925 р., 8°, тир. 3 000, стор. 208. Ціна 1 р. 5 коп.

З. Квіринг. Задачи партии в области промышленности и работы на селе. Г.И.У. 1925 р. 8°, стр. 30. Цена 12 к.

Н. Н. Попов. Национальная политика Радянської Влади. Перекл. В. Вражливого. Держвидав України, 1925, 8°, стор. 108. Ціна 40 коп.

А. Гуревич. Возникновение и развитие Коминтерна. Г.И.У., 1925 р., 8°, стор. 224. Ціна 75 коп.

Б. Горев. Матеріалізм—філософія пролетаріяту. Переклад з 4-го російського Г. Коцюби, з авторською передмовою до українського видання. ДВУ, 1925, 8°, стор. 124. Ціна 70 коп.

Казка про хлопчика Буку. ДВУ. тир. 15000. Ціна 15 коп.

Як звірі хату будували.. Склад на підставі народніх казок А. Паніва. Малюнки А. Воронєцького. Держвидав України, 1925 р. in quarto, стор. 8. Тир. 15,000 прим.

Павук і комахи. Малюнки А. Воронєцького. ДВУ. 1925 р. in quarto, стор. 6. Тир. 15,000.

Ріпка. Малюнки Н. Алексєєва. Книгоспівка, 1925 р. in quarto, стор. 10. Тир. 5,000.

Варвара Чередниченко. Зшиток Софії Соляшник за 1905 р. ДВУ, 1925, 8°, стор. 170. Ціна 60 коп.

Проф. Іван Огієнко. Чистота й правильність української мови. Підручник для вивчення української літературної мови. Популярний курс з історичним освітленням. Львів, 1925. Вид. Книгарні Арнольда Бардаха, 8°, стор. 216.

ПОПРАВКА

У передмові статті «До життєпису П. Куліша Ів. К-го, що вміщено у 8-9 кн. «Ч. Шл.» 1924 р., на с. 268 замість слів «Рукописи ці в свій час переглядав Б. Грінченко, але то було ще за життя П. Глібової, чому опублікування матеріалів було неможливим, треба читати—«Листи ці в свій час перглядав Б. Грінченко, але опублікування їх через мотиви родинного характеру було неможливе.

ДЕРЖВИДАВ УКРАЇНИ

ОГОЛОШУЄ

К О Н К У Р С

НА СКЛАДАННЯ ДЕТАЛЬНОГО ПРОСПЕКТУ
СУЦІЛЬНОГО КУРСУ МАТЕМАТИКИ

Для вечірніх Робітничих Індустріальних Технікумів України.

Зміст курсу мусить відповідати програмі, що його затвердив Методком Головпрофосвіти. (Про програм можна звертатися до Методкому Головпрофосвіти— особисто або листівкою— на адресу: Харків, вул. Артема, 29).

Складаючи проспекта, треба мати на увазі такі вимоги:

Курс містить у собі елементи алгебри, геометрії тригонометрії, аналітичної геометрії диференційного та інтегрального обчислення. Все це мусить бути об'єднано до єдиного суцільного курсу. Суцільність курсу має бути органічна, а не механічна, щоб-то—без розподілу на окремі розділи елементарної та вищої математики.

Курс повинен містити в собі так теоретичні вправи абстрактного характеру, як і практичні задачі, що їх взято, наприклад, з фізики, механіки, технології, то-що.

Мова курсу—преступна для робітників, текст—з наочними прикладами.

З цього курсу учень мусить вивчити, як можна використати довідні таблиці; тому в книзі треба дати зразки таких таблиць, як навчальний матеріал.

Наприкінці кожного розділу треба містити питання, складені так, що їх можна використати, провадячи курс лабораторним методом.

Розмір курсу мусить не перевищувати 22—25 друк. аркушів разом з рисунками.

Книгу можна розділити на дві частини—згідно з програмом I і II курсів Технікуму.

У проспекті треба дати докладний зміст курсу, розподіл матеріалу на розділи та теми так, щоб із нього можна було бачити характер питань і задач, які відповідають кожній темі зокрема.

До проспекту треба додати методологічні вказівки від складача.

Бажаний розмір проспекту— $\frac{3}{4}$ —1 друк. аркуш.

Проспекти подається в запечатаних конвертах—без підпису складача—з девізом. Одночасно подається другий запечатаний конверт з тим самим девізом, що в ньому зазначено прізвище автора та його точна адреса.

Термін подати проспекти—не пізніше 1/VIII ц. р.; проспекти подавати на адресу Д.В.У., Харків, площа Тевелева, 4, до „Комісії конкурсу на суцільний курс математики для ВРТ“.

За найкращі проспекти ДВУ видає складачам дві премії:

1-у премію — 260 крб.

2-у „ — 150 „

Наслідки конкурсу буде оголошено не пізніше 1/IX ц. р.

„ЖИТТЯ Й РЕВОЛЮЦІЯ“

Щомісячний журнал громадського життя, літератури й науки.

Виходить у Києві книжками в 6 аркушів.

За найближчою участь **О. Гермайзе, М. Граціянського, Ол. Дорошкевича, А. Загорулько, Б. Червоного, Ю. Меженка, Ол. Попова, С. Постернака і Ол. Соколовського.**

„Життя й Революція“ призначається для широких кол низового активу, переважно сільського, для передових селян та робітників, для громадсько-активної інтелігенції.

Журнал за своє завдання має допомагати піднесенню кваліфікації цих груп робітників, давати їм безпосередній матеріал для роботи серед трудових мас, у низових освітніх (сельбуди, робклуби), кооперативних і адміністративних (райвиконкоми, сільради) осередках. Маючи це на увазі, журнал буде знайомити своїх читачів в приступній формі з найновішими здобутками культури, науки, техніки, оскільки ці здобутки виявилися в безпосередніх фактах сучасного політичного життя чи в свіжій книзі.

Журнал „Життя й Революція“ матиме такі основні відділи: 1) Політика. Економіка. Марксизм. 2) Наука. Техніка. Сільське господарство. 3) Культура. Мистецтво. Побут. 4) Що читати. Широко освітлюватиметься культурне життя України, Радянського союзу та найголовніших країн Заходу.

В кінці квітня виходить книга 4.

Зміст: I. 1) **Ланіза.** Підсумки роботи поширеного Пленуму Комінтерну.

2) **В. Бошко.** Проф. Фердинанд Лассаль.

3) **О. Попов.** Соц. економічний процес на селі.

4) **М. Перлін**—інтелігенція в марксівському освітленні.

II. Мистецька трибуна.

а) **С. Перлін.**—До дискусії в художній літературі.

б) **Мих. Могилянський**—До питання як розуміти худ. твір.

в) **М. Зеров**—Сучасна галицька проза.

г) **Кисінь**—Шляхи українського театру.

д) **С. Савченко**—Сучасна французька література;

е) **В. Петров**—Село в сучасних дослідях.

ж) **М. Коваленко.** Кіно на селі.

III. 1) **Бломквіст**—Агроном у минулому і сучасному.

2) **Опоков**—Меліорація в боротьбі з посухою.

3) **Косяненко О.**—Літаки в сільському господарстві.

4) **Драпалюк**—Н. О. П.

5) **Стрільчук О.**—Венеричні хвороби.

IV. Поточні нотатки.

V. Що читати.

ПЕРЕДПЛАТА НА ЖУРНАЛ:

На 1 місяць	— карб. 70 коп.
„ 3 „	2 „ — „
„ 6 „	3 „ 75 „
„ 12 „	7 „ — „

Адреса редакції: м. Київ, вул. К. Маркса № 2.

Передплату приймається по всіх філіях Державного Видавництва України та по всіх поштово-телеграфних конторах.

Видає **ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ.**

